UDVIKLING

TIDSSKRIFT OM UDVIKLINGSHÆMMEDE

NR. 1, 1. KVARTAL 2006

UDVIKLING

TIDSSKRIFT OM UDVIKLINGSHÆMMEDE

ISSN 0905-7412

Abonnement - kursussekretariat og information:

Udvikling
Sekretariatet
Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens
Telefon 64 71 59 93
Fax 64 71 59 92
E-mail: udvikling@nypost.dk
Abonnement 2006 - fire tidsskrifter
Pris: 415,- kr. inkl. moms

Redaktion:

Udvikling,
Falkensteenvej 1A, Gerlev, 4200 Slagelse
Redaktør Hans Christian Hansen
Hjemmeside: www.udvikl.dk

Layout og korrektur:

Hans Christian Hansen.

Redaktionsmedlemmer:

Hans Christian Hansen (ansvarshavende)
Lisbeth Bruus-Jensen
Henning Jahn
Michael Henriksen
Ib Poulsen

Oplag:

1.000

Udgiver:

UDVIKLING i samarbejde
med Forstandergruppen.
Forretningsfører Henning Jahn
Haldager Mark Vej 22
4250 Fuglebjerg

Sats og tryk:

Jannerup offset a/s, Slagelse.

NORDISK MILJØMÆRKNING 541 340 TRYKSAG

Forsidebillede:

Erhvervslivet tager godt imod medarbejdere med nedsat arbejdsevne. Læs artiklen "Det er ikke umuligt" inde i dette nummer.

Tidsskriftet Udvikling udkommer fire gange årligt med artikler om arbejdet for udviklingshæmmede.

Udvikling blev startet i 1990 som et forsøg på at få lidt mere gang i erfaringsudvekslingen om det praktiske pædagogiske arbejde for udviklingshæmmede og interessen viste sig så stor at der var basis for at fortsætte tidsskriftet.

Artikler fra dig modtages med glæde og gerne med masser af illustrationer. Artikler bedes sendt til redaktionen i en papirudgave og på diskette. Teksten skal være Word og indskrevet i ensartet skrifttype og størrelse, for det letter arbejdet, når vi skal lave layout.

Fotos, der fremsendes sammen med artikler, skal være originalbilleder på fotopapir, og illustrationer bedes ligeledes leveret i originaludgave.

Send straks din artikel til:

Udvikling
Falkensteenvej 1A, Gerlev, 4200 Slagelse

Besøg også vores hjemmeside
www.udvikl.dk

UDVIKLING er dit blad,
så send dit indlæg.

Indhold

Drømmen om at være Herre i eget hus s. 4
Af Mona Burgdorf Herskind

Kompensation, sektoransvarlighed, solidaritet og ligebehandling s. 8
Af Sytter Kristensen

Handicappede i den nye struktur s. 10
Af Marie Sonne

Hvordan gjorde vi på Bornholm? s. 12
Af Niels Jørgensen

Det er ikke umuligt s. 14
Af Sofie Pedersen

Haves: usynligt handicap Ønskes: synlig plads i samfundet s. 16
Af Sofie Pedersen

Udvikling før afvikling s. 19
Af Inga Friis Mogensen

LEV formidler forsikringer til handicappede s. 25
Af Finn Stoltze

Appetitvækkeren s. 26
Af Hans Christian Hansen

Drømmen om at være Herre i eget hus

Af Mona Burgdorf Herskind.

Udviklingshæmmede medborgere giver klar besked

Er brugerinddragelse en ny mode eller trend, som "kun" indføres, som en slags symbolik. Som et ydre lag fernis, der kun viser sig i ord og tale, men som ikke påvirker kerneaktiviteterne og den daglige, rutineprægede praksis?

Min undersøgelse viser, at de udviklingshæmmede ønsker betydelig mere medbestemmelse og en langt højere grad af inddragelse og indflydelse end personalet … og for den sags skyld, også de pårørende … tilsyneladende er parate til.

De føler sig urimeligt behandlet og sat uden for indflydelse, at de skal "have lov" af personalet eller af lederen, at de taler for døve øren og at der bliver handlet og taget beslutninger bag deres ryg eller hen over hovedet på dem… At andre; kontaktperson, leder, forældre, bestemmer over dem.

Personalet får også ordet

Hvis man gerne vil vide noget om nogen, så spørg dem og lyt når de, med egne ord, fortæller om deres oplevelse af virkeligheden. Lyt til deres tanker og meninger, drømme og håb i forhold til deres verden, og deres liv. Det er, hvad jeg har gjort.

I min bog *Udviklingshæmning og brugerinddragelse – "det er mig, der bestemmer her…!?"* har jeg valgt at give udviklingshæmmede medborgere ordet, fordi jeg finder det interessant at spørge dem selv, at give dem stemme, og turde lade dem definere, hvad de finder vigtigt i forhold til brugerinddragelse og brugerindflydelse. At høre deres vurdering af, hvordan medarbejderne lever – eller *ikke* lever op til dette. Men i bogen afdækkes brugerinddragelse også gennem det professionelle personales øjne. På den måde giver den et nuanceret billede af, hvordan det står til med brugerinddragelse hos mennesker, der er udviklingshæmmede.

Det kan gøres bedre endnu

Det er mit håb, at min, om end provokerende bog, kan være med til at skabe fornyede, tiltrængte diskussioner og udvikle ny faglig praksis i blandt professionelle. At den vil være et godt indspark i den fortsatte diskussion og udvikling af udviklingshæmmede medborgeres ret til at være Herre i eget hus, og animere os, som professionelle, til at udvikle en moderne pædagogik, hvor vi i den grad er opmærksomme på vores egen tilstedeværelse i andres liv.

I det formelle system, socialpolitisk og retsligt, lægges op til, at sikre medborgere med udviklingshæmning størst mulig respekt, indflydelse og selvbestemmelse, og at de betragtes som ligestillede medborgere, med de samme muligheder, rettigheder og pligter, som andre. Der er således bredt lagt op til brugerinddragelse. Men mine interview med udviklingshæmmede medborgere viser, at der absolut kan sættes spørgsmålstegn ved *deres* indflydelsesgrad ... *Det kan gøres bedre endnu!*

Den institutionelle magt

De institutionelle rammer spiller en ikke ubetydelig rolle for både formen og graden af brugerinddragelse. Ofte styres adfærden af regler, rutiner og normer sammen med den institutionelle magt, som udgør en integreret del af, hvordan "livet" skal leves. Plejer lever i bedste velgående og indgroede vaner og rutiner er svære at ændre. Brugerne tilpasser sig organisationen i stedet for det omvendte, hvilket ikke giver rum til opfyldelse af Servicelovens krav om individuel brugerinddragelse.

Loven giver ingen garanti for indflydelse

Udgangspunktet for min bog er Servicelovens §§ 111 og 112 vedrørende henholdsvis handleplaner og brugerinddragelse. Men Serviceloven definerer ikke begreberne, og de kan/skal derfor tolkes i praksis. Fx når loven i §111, pointerer at handleplanen *"[…] så vidt muligt, skal udarbejdes i samarbejde med brugeren",* og i §112, at brugeren skal have *"[…] mulighed for indflydelse på tilrettelæggelse og udnyttelse af tilbuddene",* samt at det er vigtigt at tilbudene *"[…] svarer til*

I min bog Udviklingshæmning og brugerinddragelse – "det er mig, der bestemmer her…!?" har jeg valgt at give udviklingshæmmede medborgere ordet. Og konklusionen er klar: De ønsker betydelig mere medbestemmelse og en langt højere grad af inddragelse og indflydelse end personalet og de pårørende, tilsyneladende er parate til.

Mona Burgdorf Herskind
Udviklingshæmning og brugerinddragelse
- "det er mig, der bestemmer her...!?"
Forlaget Udvikling

brugernes behov, ressourcer og forudsætninger", så er det op til en tolkning, hvad der menes med *så vidt muligt, mulighed for indflydelse* eller hvem, der skal definere *behov, ressourcer og forudsætninger.* Der er tale om uklare, elastiske formuleringer, som kan tolkes forskelligt. Forstået således at brugerinddragelse kan opfattes forskelligt afhængigt af øjnene, der ser, og pædagogernes normer og værdier, for hvad de finder "rigtigt" eller værende "det bedste" for brugeren, *kan* blive afgørende for indsatsen. Det giver ingen garanti for, at brugerens ønsker og behov reelt er inddraget i forhold til valg og beslutninger.

Her går det godt og her står det sløjt til

Brugerne ønsker meget mere brugerinddragelse, end de oplever at få. Som de vigtigste områder fremhæves *respekt for privatlivet, boligen, familieliv og ægteskab, økonomi, arbejdssted og funktion, gæsters "gåhjem-tid", hverdagslivet, valg af kontaktperson, personalets arbejdstidsplanlægning og ansættelse af medarbejdere samt information.*

Min undersøgelse viser, at det står sløjt til med indflydelse på de fleste områder. Kun på områderne *respekt for privatlivet, arbejdsfunktion og ansættelse af faste medarbejdere* oplever brugerne en høj inddragelsesgrad, og i vid udstrækning selv at bestemme eller at have stor indflydelse, mens det i forhold til de øvrige temaer kun opleves i mindre grad eller slet ikke.

Specielt vedrørende *boligen* er utilfredsheden stor. Brugerne ønsker valgmuligheder, og selv at bestemme, hvor de bor, i hvilken boform, sammen med hvem, eller rettere sagt, hvem de *ikke* ønsker at bo sammen med. Generelt vil de gerne bo i noget mindre, og de oplever at hensynet til fællesskabet modvirker brugerinddragelse og individuelle hensyn. Ofte finder de, at der er for meget larm, at de bor for mange og alt for tæt med medbeboere, de ikke selv har valgt, og at der er mange hensyn, der skal tages. Hensyn som opleves som "trælse" og urimelige.

"Det er dem [personalet], *der bestemmer"* eller *"Det er dem, der finder ud af, hvad der er bedst for os,"* siger de medvirkende i undersøgelsen.

Et andet tema, hvor brugerne markant ønsker indflydelse, uden at opnå det, er *valg af kontaktperson.* Her oplever de brugerinddragelse helt i bund. De har ingen medbestemmelse, men føler at der handles og tages beslutninger bag deres ryg. De er både vrede og forargede over, at de end ikke er med til at drøfte mulighederne, at de er forment adgang på beslutningsarenaen, og ingen indsigelsesret har.

"Vi får bare at vide, hvem vi skal ha´… det har de bestemt," siger én.

Et sidste tema, jeg vil fremhæve er indflydelse på *personalets arbejdtidsplanlægning.* Brugerne finder, at ressourcerne anvendes på en ulogisk og irrationel måde, og de har klare holdninger og forslag til, hvordan det, efter deres mening, kan gøres bedre.

"I dagtimerne er der ofte mange medarbejdere på arbejde, mens der om eftermiddagen, aftenen og i weekends, hvor de fleste er hjemme, kun er to medarbejdere til 20 beboere. Det giver ingen tid og plads til individuelle hensyn og brugerinddragelse," udtrykker de.

Medarbejderne glemmer vigtige temaer

I min undersøgelse beder jeg også medarbejderne pege på hvilke temaer, de tror, brugerne finder vigtigst i forhold til brugerinddragelse og -indflydelse. De peger på *økonomi, fritid og ferie, personlig respekt, personlig hygiejne, arbejde, kost, sociale grupper, ansættelser, visitering, personalemøde og valg af kontaktperson.*

Der er således fuldstændig sammenfald på fire temaer: *Økonomi, arbejde, ansættelser og valg af kontaktperson.* Temaerne *fritid og ferie, personlig hygiejne og kost* er indeholdt i begrebet *hverdagslivet,* og *visitering* delvis, i *bolig,* idet alle de interviewede brugere bl.a. udtrykker ønske om indflydelse i form af fravalg ved visitering til botilbudet. Men ingen medarbejdere er opmærksomme på temaerne; *respekt for privatlivet, bolig, familieliv og ægteskab, gæster, arbejdstidsplanlægning og information.* Det vil sige i alt seks, for brugerne vigtige temaer i forhold til inddragelse, er ingen medarbejdere opmærksomme på. Jeg kan hermed konkludere, at der er forskel på, hvad brugerne finder vigtigt, og hvad medarbejderne *tror,* de finder vigtigt. De "glemte" temaer er, i udpræget grad de temaer, hvor brugerne har et stort, ofte uindfriet, ønske om mere selvbestemmelse og en højere grad af brugerinddragelse.

Personalet er bange for, at det bliver ren Robinson

På spørgsmålet om, hvad medarbejderne tror, er årsagen til, at brugerne oplever brugerinddragelse, som beskrevet, vil jeg kort fremhæve nogle af svarene og ellers henvise til bogen.

Med hensyn til utilfredsheden omkring *boligen* er svaret, at det er reelt, når brugerne oplever, de ingen valgmuligheder får, og begrunder det med, at de ingen har at give.

Indflydelse på *valg af kontaktperson* er ikke forenelig med strukturen og arbejdstidsplanen på stedet, og ville også være *"ren Robinson,"* som en af medarbejderne udtrykker det. Den manglende brugerinddragelse skyldes tilsyneladende medarbejdernes angst for ikke, at blive valgt, at blive vejet og fundet for let af brugerne. Dette ville, foruden at være et nederlag overfor leder og kollegaer, også kunne være et både fagligt og personligt nederlag, der kan have store personlige omkostninger for den enkelte medarbejder og/eller kollega.

I forhold til indflydelse på *arbejdstidsplanlægning,* finder medarbejderne, at …*"Det er da en spæn-*

dende tanke, at høre beboernes forslag." Men rent rutinemæssigt er det en funktion, som ligger hos medarbejderne, og emnet er aldrig drøftet, hverken på beboermøder eller på personalemøder.

Flere eksempler i bogen viser, at der både i brugernes og i medarbejdernes virkelighedsopfattelse eksisterer en *"the world taken for granted"* opfattelse, som medfører at personalet af gammel vane, dvs. *som de plejer*, bestemmer, at sådan er det, og det står ikke til diskussion, hvilket medfører, at brugerinddragelse, end ikke overvejes.

Brugerinddragelse kvæles i regler, rutiner og normer

Brugerinddragelse og -indflydelse er i betydelig grad afhængig af rammerne, det vil sig den struktur, de processer og den kultur, der eksisterer i botilbudet og blandt medarbejdere og brugere. Det er vigtigt at omgivelserne, handlingerne og strukturen underbygger inddragelse.

Botilbudet er en gammel institution med mange regler, rutiner og normer, hvor medarbejderne taler om *"gamle lig i lasten"* og brugerne om *"uskrevne love."* Nye medarbejdere socialiseres hurtigt ind i de gældende normer og rutiner, og fører faste regler videre. Hovedparten af beboerne har boet der i adskillige år, og mange boede også tidligere på institution. De har ikke været vant til at bestemme i særlig høj grad, men tværtimod været vant til regler og at andre vidste, hvad "der var bedst" for dem.

"At klage er kun noget personalet kan, de kan klage over os," siger én af de interviewede brugere.

Hvad er der galt?

Mine vigtigste pointer i forhold til, hvorfor brugerinddragelse implementeres som beskrevet, er:

Vi gør som vi altid har gjort

For det første fordi der eksisterer en væsentlig institutionalisering. Det betyder at institutionelle rammer for adfærd og dermed forbundne rutiner, vaner og normer *får lov til at* bestemme, fordi de er velkendte og almindeligt accepterede, og dermed skaber tryghed. Men institutionelle rammer kan være en barriere for udvikling og nytænkning, og medføre at *"plejer"* og *"det har vi altid gjort"* fylder så meget, at indførelsen af en ny lov, Serviceloven med brugerinddragelse, ikke "opdages", og dermed ikke får lov til at trænge ned i dybden og få de tilsigtede konsekvenser. Når der ikke stilles spørgsmålstegn ved kultur, rutiner og normer, vil disse langt hen af vejen blive styrende for den aktuelle indsats. Der opstår en form for "*kontrol i det stille"* en *"the world taken for granted"* opfattelse hos både medarbejdere og brugere, som langt fra harmonerer med brugerinddragelse.

Vi siger ét og gør noget andet

For det andet fordi der forekommer et væsentligt antal dekoblinger. Det betyder at en ny opskrift, i dette tilfælde Servicelovens krav om brugerinddragelse, kan frastødes eller frikobles, dvs. aktørerne snakker afsondret fra praksis, "glemmer" de nye ideer og disse trækker ikke ned i praksisfeltet. I stedet for at ændre på adfærden indadtil, "nøjes" organisationen med at tale om ændringen udadtil, hvorved organisation og handling dekobles. Dvs. man tilpasser sig symbolsk til omgivelserne.

I botilbudet forekommer dekoblinger på alle niveauer, dvs. mellem leder og medarbejdere, mellem medarbejderne indbyrdes og mellem det som henholdsvis medarbejdere og brugere udtrykker. Dekoblinger, som ligeledes ikke harmonerer med brugerinddragelse.

Et skulderklap til personalet

Der er ingen tvivl om, at der takket være dygtige og professionelle medarbejdere, er sket store fremskridt. Vi er nået langt, men der er endnu længere igen! Det er vigtigt for mig, at understrege, at det på ingen måder er min hensigt at gøre medarbejderne til "bussemænd", eller at placere "skyld", men derimod at forsøge at kaste lys over betingelserne for brugerinddragelse og brugerindflydelse, og at se på den enkelte medarbejders rolle i et komplekst system med mange dilemmaer. Den professionelle er en del af et bureaukratisk system, og kan blive fanget i et modsætningsfyldt krydspres imellem systemkrav og brugerkrav.

Litteratur

Herskind, Mona Burgdorf. 2005. *Udviklingshæmning og brugerinddragelse – "det er mig der bestemmer her…!?* Forlaget Udvikling.

Kompensation, sektor-ansvarlighed, solidaritet og ligebehandling

Af Sytter Kristensen, landsformand for Landsforeningen LEV.

Kan principperne bag Dansk Handicappolitik gennem de seneste 25 år, nemlig ligebehandlingsprincippet, sektoransvar og kompensationsprincippet fastholdes i en mere decentraliseret struktur? Jeg vil gerne have at også solidaritetsprincippet kommer til at indgå i debatten, men det skal jeg nok vende tilbage til.

Definitionen på handicapbegrebet

For at tale om et handicap - eller en handicappet person – må der kunne konstateres en fysisk, psykisk eller intellektuel funktionsnedsættelse, som afføder et kompensationsbehov for, at den pågældende kan fungere på lige fod med andre borgere.

Formålet med denne betegnelse er at sætte fokus på mangler ved omgivelserne og mangler ved de i samfundet iværksatte aktiviteter, som for eksempel information, kommunikation og uddannelse, der forhindrer mennesker med funktionsnedsættelse i at deltage på lige vilkår med andre.

Der er fire væsentlige grundprincipper:

1. Kompensationsprincippet.
2. Sektoransvarlighedsprincippet.
3. Solidaritetsprincippet.
4. Ligebehandlingsprincippet.

Kompensationsprincippet

1. *Kompensationsprincippet indebærer, at samfundet tilbyder mennesker, som har en funktionsnedsættelse, en række ydelser og hjælpeforanstaltninger med det formål at afhjælpe eller begrænse konsekvenserne af den nedsatte funktion mest muligt. Kompensationsprincippet er en helt afgørende brik i bestræbelserne for at skabe lige muligheder. Kompensation er ikke privilegier eller positiv særbehandling, men et forsøg på at udjævne et ulige udgangspunkt.*

Kompensation kan derfor være mange ting og have mange udgangspunkter.

Kompensation kan bestå i individuelle personlige ydelser, for eksempel, hvis det handicappede barn eller unge ikke i hverdagen har mulighed for at møde andre børn og unge på deres præmisser, at man så stiller klub - & fritidstilbud til rådighed, så de ud fra deres forudsætninger og ressourcer, oplever en hverdag så tæt på andres som muligt.

Det kan ligeledes dreje sig om F.eks. ledsagelse til arrangementer som voksne udviklingshæmmede er afhængig af for at kunne deltage i arrangementer udenfor botilbuddet. Ledsagelsen kan være en service fra botilbuddet eller efter servicelovens § 78.

Amter og kommuners vide spillerum for fastsættelse af serviceniveauet, også i forhold til handicapkompenserende ydelser har vist alvorlige begrænsninger i bl.a. udviklingshæmmedes muligheder for at deltage på lige fod med andre.

Sektoransvarslighedsprincippet

2. *Sektoransvarlighedsprincippet indebærer, at den myndighed, organisation eller virksomhed, som har ansvaret for at levere ydelser, tjenester eller service til borgerne i almindelighed, har en tilsvarende forpligtigelse til at sikre og finansiere, at disse ydelser, tjenester eller service er tilgængelige for mennesker med funktionsnedsættelser. Princippet er beskrevet i vejledningen til serviceloven, ligesom Den Sociale Ankestyrelse har brugt princippet som afgørende argument i flere afgørelser.*

Dette indebærer blandt andet, at den forvaltning, der har ansvaret for ydelsen, også gør alt for at belyse sagen og blandt andet med henvisning til hvilke paragraffer, der er benyttet i forbindelse med afgørelsen fremhæves, og at ankemulighederne også klart fremgår af brevvekslingen.

Ved visitation til et tilbud, laves en bred og fyldestgørende beskrivelse / visitation, hvorfor den udviklingshæmmede har behovet for dette tilbud og derefter beskriver det i en handleplan. En handleplan, der tages op én gang om året, hvor alle aspekter omkring tildeling af hjælpemidler, eller som her tilbud før og efter skoletiden beskrives.

Solidaritetsprincippet

3. *Solidaritetsprincippet betyder, at støtteforanstaltninger og handicapkompenserende ydelser finansieres solidarisk via skatten. Det indebærer, at tildelingen af kompensation principielt er gratis for den enkelte og dermed uafhængig af indkomst og formue.*

Her er også tænkt på, at man *ikke* bare som udgangspunkt, sender opkrævning ud på en ydelse eller stopper en ydelse, der er leveret hidtil. Lovgivningen giver simpelthen retningslinier for hvilke ydelser som skal være dækkes ind under dette princip.

De sidste års store besparelser bundet op på skatte stop har vist en større og større udvidelse af brugerbetaling.

Ligebehandlingsprincippet

4. *Ligebehandlingsprincippet tager udgangspunkt i en folketingsbeslutning fra 1993 hvoraf det fremgå at folketinget henstiller til, at alle statslige og kommunale myndigheder samt private virksomheder med eller uden offentlig støtte efterlever princippet om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere og tager hensyn til og skaber muligheder for hensigtsmæssige løsninger under hensyntagen til handicappedes behov, hvor det overhovedet kan komme på tale.*

Ligebehandlingsprincippet kombinerer således sektoransvarlighedsprincippet med kompensationsprincippet og solidaritetsprincippet.

Ligebehandling betyder altså ikke at behandle alle ens. Ligebehandling betyder derimod at sikre alle lige muligheder for at udvikle og nyttiggøre sine potentialer og udvikle færdigheder i overensstemmelse med en enkeltes evner. Ligebehandling vil derfor ofte betyde *forskelsbehandling af mennesker*, fordi handicappede har andre forudsætninger end ikke handicappede og fordi handicappede indbyrdes har vidt forskellige forudsætninger.

Disse muligheder har udviklingshæmmede ikke.

Udviklingshæmmede har heller ikke mulighederne for at dyrke venskaber på vejen, i andre familier, klubtilbud, igennem andre foreninger, men er oftest *alene* henvist til at møde ligesindede – på skolen, fritidstilbuddet i aflastning på botilbuddene eller i aktivitetscentre. Muligheden for at skabe netværk andet sted, er *ikke* på samme måde tilstede.

Min holdning er altså, at vi ikke i dag har levet op til disse grundprincipper og jeg ser det som en stor opgave at skulle arbejde videre med gennemførelse af en politik som tager hensyn til disse principper.

Elementer som nærhed, lovpligtige handicapråd og krav om en handicappolitik i hver kommune er fremmende for en synliggørelse af den manglende gennemførelse af grundprincipperne. Hvorimod de nye politiske strømninger om større brugerbetaling og en på mange områder i samfundet total udeblivelse af solidaritet tanken, trækker i en anden retning.

Uden solidaritetsprincippet får de øvrige principper ingen værdi og kan under alle omstændigheder ikke gennemføres.

Handicappede i den nye struktur

Af Marie Sonne, næstformand i Socialpædagogernes Landsforbund.

Om bare et lille års tid overtager kommunerne størstedelen af de sociale opgaver, som amterne i dag har ansvaret for. Den kommunalreform, der i sin tid blev præsenteret som nye streger på Danmarkskortet, tegner dermed til at blive langt mere vidtgående. Så vidtgående, at man ligefrem kan tale om en socialreform.

Ikke at dette siges offentligt. Tværtimod. Men i SL er vi ikke i tvivl om, at kommunalreformen medfører grundlæggende ændringer på hele det særlige sociale område.

Kommunerne overtager nemlig ikke kun de indsatsområder, som oprindelig lå i kortene: først og fremmest arbejdet med socialt udsatte børn og unge og specialundervisning for fysisk og psykisk handicappede børn.

Fokus på nye muligheder

Nu ser det efterhånden ud til, at flertallet af de 98 kommuner også i høj grad har fået appetit på nye opgaver som botilbud til voksne handicappede. Her vil vi møde mange nye driftsherrer.

At vilkårene ændrer sig behøver imidlertid ikke at være et problem. Når sådanne begivenheder eller situationer indtræder, er der brug for nye tanker, handlemønstre og metoder. Og det er vigtigt, at vi agerer åbent i stedet for at dvæle ved det uønskede. I stedet skal vi fokusere på de nye muligheder for at udvikle både området og det socialpædagogiske fag.

Store og gennemgribende ændringer på det sociale område er jo ikke noget nyt. Handicapområdet gennemgik i det forrige århundrede en positiv udvikling. Der blev sat fokus på individet og ikke mindst fra 1970'erne og op i 90`erne blev den sociale indsats prioriteret højt politisk – og økonomisk.

På mange områder betød det en helt ny handicappolitik, hvor handicappedes ligeværd som mennesker blev fremhævet. Det enkelte menneskes ret til inddragelse og medindflydelse på eget liv kom i centrum sammen med krav om individuelle muligheder for socialstøtte og hjælp.

Handicappede i den lokalpolitiske arena

Hensigten med kommunalreformen er næppe forankret i de samme relationer til og værdier bag det sociale område, som vi for eksempel har i SL. Regeringens politik, hvor reduktion virker som et mantra i stort set alt inden for velfærd, vækker ikke forhåbninger om den store imødekommenhed. Som aktører på socialområdet må vi altså indstille os på nye udfordringer, hvor vi skal opdyrke og udfordre nye veje, metoder og handlemuligheder.

At socialområdet på trods af en rivende faglig udvikling har levet sit eget liv, bliver synligt nu, hvor nye driftsherrer skal til at tage beslutninger på området. Den almene borgers viden og indsigt i området er ikke at sidestille med sundhedsvæsnet for eksempel. Langt flere borgere har haft kontakt med læger og sygehuse end med tilbud til handicappede. Fremtiden kræver, at også det sociale område bliver en aktiv del af den lokalpolitiske arena.

For at levere en optimal indsats kræver socialområdet faguddannet personale, ganske på linie med sundhedsvæsnet. Medarbejderne på det særlige sociale område har via deres uddannelse erhvervet sig særlig målrettet viden og kendskab til de mange forskellige dilemmaer, der møder områdets brugere. Det skal vi gøre synligt og med det de socialpædagogiske kvalifikationer.

Ressourcecentre

I SL har vi en vision. Vi kalder den ressourcecentre. Oprindelig er den udtænkt til børn- og ungeområdet, men vi forestiller os, at ressourcecentre også kan bidrage til en positiv udvikling for voksne handicappede.

Ressourcecentret samler alle relevante medarbejdere i én administrativ enhed. Herfra arbejder socialpædagoger, socialrådgivere,

“For at levere en optimal indsats kræver socialområdet faguddannet personale.”

Marie Sonne

værkstedsledere og andre så med de borgere, som er tilknyttet enheden: Dagtilbud og forskellige botilbud samlet under ét – uanset hvilken paragraf i serviceloven, de dækker.

Jo bedre vi sammentænker indsatsen de forskellige faggrupper imellem, jo bedre kan vi støtte den enkelte borger. Samtidig kan vi skabe de nødvendige faglige miljøer, som kan sikre medarbejdernes fortsatte faglige udvikling.

Et værdigt og indholdsrigt liv

Kommunalreformen varsler nye tider for de socialpædagogiske bo- og servicetilbud. Udbud og efterspørgsel kommer på dagsordnen. Erhvervslivets markedsbetingelser kan også komme til at gælde på det sociale område. En drejning, der faretruende kan gøre op med den holdning, vi i dette land gennem generationer har holdt fast ved, nemlig, at ansvaret for socialservice ligger i solidaritetsprincippet.

Dette må ikke ske. Derfor er det også yderst vigtigt, at vi fastholder og udvikler den socialpædagogiske ledelse. Alle interessenter på socialområdet står for nye udfordringer. Udfordringer, der ikke giver os andet valg end at gå fremadrettet ind i dem.

Alle borgere uanset handicap skal have den respekt, de rettigheder og den ligestilling, som gælder i det danske samfund. Det er afgørende, at det er velfærdssamfundets ansvar at sikre, at alle uanset socialstatus og handicap kan leve et værdigt og indholdsrigt liv. Dette må aldrig være den enkelte borgers eget ansvar alene.

Lige så afgørende er det for SL, at vi sikrer socialpædagogernes arbejdsvilkår og deres faglige udvikling.

Hvordan gjorde vi på Bornholm?

Af Niels Jørgensen, formand for Socialpædagogernes Landsforbund, Bornholm.

Den forestående kommunalreform står lige for døren, og der forestår et kæmpearbejde på alle niveauer, politisk, administrativt og ikke mindst blandt ledere og medarbejdere i mange forskellige mødesammenhænge, for at få kørt de nye kommunale/regionale sammenhænge og opgaver samt økonomien på plads til 1. januar 2007.

Der har været stor interesse fra mange kanter for at høre om hvordan processen forløb og forløber på Bornholm – for vi er ikke færdige endnu, om end vi har været igennem de "værste" hurdler.

Folkelig opbakning

Jeg har siden marts 2001 fungeret som formand for SL Bornholm og således været med fra start og kender naturligvis også til baggrunden for, at de fem Bornholmske kommuner og amtet valgte en sammenlægning.

Det politiske oplæg til den vejledende folkeafstemning beroede dels på en KL analyse af de socioøkonomiske forhold bestilt af kommuneforeningen. Analysen pegede på fordelene ved en sammenlægning hvis Bornholm skulle klare fremtidens udfordringer. Befolkningen på Bornholm stemte den 29. maj 2001 med 74 % for en sammenlægning og der var flertal i alle kommuner, så man må i den grad sige, at der var folkelig opbakning til projektet, hvilket jeg mener, har været en afgørende faktor for, hvordan det videre forløb er spændt an.

I tiden indtil udgangen af 2001 blev der afholdt en del inspirationsmøder for politikere og embedsfolk og de faglige organisationer blev budt med, fordi vi gjorde stærkt opmærksom på, at medarbejderindflydelsen var afgørende for en ordentlig proces. Tre konsulentfirmaer – KLK, PLS Rambøll, Cultivator – udarbejdede mulige modeller for den nye organisation og proces. Disse blev præsenteret forår 2002, hvor også lovforslaget om sammenlægningen blev vedtaget.

Den 29. maj 2002 var der valg til Bornholms Regionsråd og fra juli til udgangen af året foregik et utroligt hektisk arbejde med budget 2003, valg af organisationsmodel, styrelsesvedtægt, og fordeling af primært administrative medarbejdere og ledere på nye sammenlagte enheder.

Lederne fik mere kompetence

SL Bornholm nedsatte januar 2002 en styregruppe med det formål at udarbejde vores oplæg til og kommentar om det socialpædagogiske arbejdsområde i en ny struktur. På dette tidspunkt stod det nogenlunde klart at der ville ske en ændring i styreformen i retning af central styring via "kontakter" og mere decentral ledelseskompetence. Det så vi som en fordel fordi denne styreform ville synlig- og tydeliggøre forholdet mellem brugernes behov, virksomhedernes tilbud og den politiske prioritering, hvilket vi mente ville medvirke til en større kvalitet og en effektivitetsforbedring.

Den 1. januar 2003 var den nye organisation en realitet. Der var vedtaget en helt ny styreform med et Regionsråd der politisk styrede kommunens drift via aftaler med de 140 virksomheder, hvor lederne havde fået betydelig mere kompetence. De politiske udvalg har ingen driftsansvar, men skal sikre udvikling i dialog med brugere og medarbejdere. Administrativt ledes kommunen af en direktion og en række fagsekretariater og stabe. Forvaltningsniveauet er afskaffet.

Op til skæringsdatoen var der hektisk aktivitet med at få alle formaliteter i orden, ikke mindst at få virksomhedsoverdraget alle medarbejdere til den nye enhed Bornholm Regionskommune samt at få ledere placeret i den nye virksomhedsstruktur og medarbejdere fordelt via interessetilkendegivelser. Ikke alle fik en post de var tilfredse med eller var velplaceret på, hvilket specielt drejede sig om hele administrationsstaben og de nydannede virksomheder.

Værdigrundlag og personalepolitik

Nu begyndte et stort organisationsprojekt, styret af en Udviklingsafdeling, som lagde en 3-årig plan for processens forløb.

Der skulle forhandles en ny MED aftale, som blev underskrevet august 2003, hvorefter arbejdet med at udvikle værdigrundlag og personalepolitikker kunne gå i gang.

Processen blev fulgt af AKF i samarbejde med Syddansk Universitet som har udgivet deres rapporter om udviklingen, hvor de har undersøgt borgernes og medarbejdernes tilfredshed, den politiske og driftmæssige ledelse samt den økonomiske og administrative bæredygtighed. Andre organisationer har også beskrevet udviklingen, herunder styreformens egnethed og medarbejderindflydelsen.

Kommunen har selv foretaget en evaluering i 2005 på baggrund af KL´s analyse i 2004. Alle medarbejdere har via MED systemet været involveret i projektet som nedsatte fem arbejdsgrupper til at se på virksomhedsdannelsen,

organisationens begreber og sammenhænge herunder evaluering af aftalestyringen, MED-strukturen, den strategiske kommunikation i organisationen samt projektarbejdsformen internt og mellem virksomhederne.

Evalueringens resultater er pt. ved at blive indarbejdet i organisationen. Der er blevet rusket op i politikeres forståelse for deres nye rolle og den netop nyvalgte kommunalbestyrelse skal på kursus i at styre overordnet og overlade Virksomheder ledelse under ansvar i forhold til aftalerne og ydelsesbeskrivelserne. Aftalerne er blevet mere konkrete og MED-systemet dækker bedre behovet for medarbejderes indflydelse på organisationens udvikling, således at tværgående tiltag mellem flere virksomheder indenfor samme fagområde også kan blive behandlet med den menige medarbejders indflydelse og ikke kun efter direktionens og fagrådenes beslutning.

Lederudvikling

Et særligt lederudviklingsprojekt blev igangsat med det formål, dels at give virksomhedslederne fælles forståelse for forventninger til lederadfærd og lederroller samt skabe netværk, dels at tilbyde redskabskurser i forhold til nye funktioner vedrørende økonomistyring og personaleadministration.

Ledersektionen i SL Bornholm har arbejdet intenst på at få indført en egentlig lederpolitik omhandlende bl.a. uddannelse, rekruttering, løn og arbejdsmiljø i erkendelse af, at den nye værdiledelses- og aftalestyringsmodel stiller krav om fagligt og administrativt veluddannede ledere.

Vores oplæg til en personalepolitik for ledere er blevet indarbejdet i det igangværende arbejde med kommunens lederpolitik.

Organisation og udvikling

Den nye virksomhedsmodel betød, at B&U området blev slået sammen først i to virksomheder som i januar 2005 blev slået sammen i een Familiecentervirksomhed. Psykiatriområdet blev lagt sammen i én virksomhed og børne- samt voksenhandicapområdet fortsatte som selvstændige virksomheder i form af de tilbud de var før sammenlægningen.

Der har været og er arbejde i gang med at kvalitetsudvikle de tre fagområder. Dette arbejde har indtil nu medført, at socialpsykiatrien er blevet væsentligt bedre normeret og sammenhængende, at voksenhandicapområdets virksomheder er blevet analyseret og en ny specialiseringsmodel vedtaget og nu skal indarbejdes samt at B&U området står foran en forhåbentlig lignende proces, der gerne skulle munde ud i en langt mere sammenhængende indsats omkring det forebyggende og behandlende arbejde.

Det har lige siden maj 2001 med den store folkelige opbakning og i processens forløb op til jan. 2003 samt efterfølgende, stået mig klart, at skulle sammenlægningen blive en succes, var det nødvendigt med en demokratisk indstillet politisk ledelse og en medarbejderstab der aktivt forholdt sig til udviklingen. Processen har været med "top down" styring i den indledende fase og efter jan. 2003 i høj grad været præget af en "bottom up" proces.

Samarbejdet og dialogen mellem den politiske og administrative topledelse og de faglige organisationers ledelse har fungeret løbende og med gensidig dialog om økonomi og procesforløb, hvilket har medført forståelse for og korrektioner omkring uhensigtsmæssigheder samt åbnet op for, hvordan vision og strategier blev kommunikeret ud til alle involverede.

Samarbejde

Det første år var præget af administrativt store vanskeligheder med fysiske flytninger, samkøring af IT, etablering af fælles telefoni, samtidig med at den sædvanlige sagsbehandling skulle varetages. Det medførte et voldsomt pres på alle medarbejdere. Hertil kom de mange "kultursammenstød" hvor måder at opføre sig på, vaner og rutiner, forskelle på opgaveløsninger, også skulle løses.

Der var ikke i sammenlægningsplanen taget nødvendigt højde for, at netop forskellige organisationskulturer var en utroligt væsentlig faktor at medregne. Så en nedgang i serviceniveauet var uundgåelig og borgernes tilfredshed på nulpunktet.

Der er således blevet brugt meget energi og konsulenttimer på, at få samarbejdet i de nydannede virksomheder til at fungere.

De sidste undersøgelser fra AKF peger på en overvejende tilfredshed omkring organisation og styreform. Undersøgelsen fokuserer specielt på det politiske og ledelsesmæssige niveau.

Det lykkedes

Det er dog mit indtryk, at selvom medarbejdere var meget pressede, så var der og er der en gennemgående tro på, at det som alle havde været med til at igangsætte, også skulle gennemføres og lykkes.

Jeg kan godt være skeptisk overfor moderne managementteorier om at udnytte den menneskelige ressource og lade organisationen lære sig selv op.

Men når jeg, set fra min post, oplever at det faktisk lykkes, skyldes det tre ting, at der var en folkelig interesse for, at Bornholm skulle være én Ø og én Kommune, at der har været en politisk ledelse der har kunnet holde fast i visionerne, samt ikke mindst de ca. 5000 kommunale medarbejdere, der har gjort deres indflydelse gældende og taget initiativ og ansvar i udviklingsprocessen.

Nu står vi med en strukturreform hvor Bornholm skal overføre amtslige opgaver til sig selv og afgive opgaver til Hovedstadsregionen og Staten, en finansierings- og udligningsreform vi ikke kender økonomien i, en kommunaløkonomi der er hårdt spændt for og stærkt begrænset i sin udvikling – men med en organisatorisk gearing, der efter min mening er i stand til at klare omdrejningerne.

Det er ikke umuligt

Af journalist Sofie Pedersen.

I Vestsjællands Amt har man succes med at skabe jobs til borgere med særlige behov. Erfaringen siger, at det kræver en individuel indsats.

Det klirrer og skramler ved transportbåndet. Flasker med slatter af øl og sodavand vælter rundt i hinanden, inden 10 par kyndige hænder får sorteret dem i kasser. Nogle af hænderne sidder på ansatte, der har fået stemplet "psykisk udviklingshæmmet", andre ansatte er unge og voksne med særlige behov. I flaskecentralen samarbejder de på lige fod. Det har de gjort i godt en måned, efter at Vestsjællands Amts Sociale Arbejdsmarkeds Center (VASAC) i Slagelse fik en aftale med Bilka i hus. Men selvfølgelig er der nogle medarbejdere, som godt kan udstikke lidt flere ordrer end andre.
- Hej, vi mangler nogen hernede. Skynd jer lidt!, råber Monica Nielsen fra sin plads for enden af transportbåndet.

Hun er 41 år og har en fortid på et beskyttet værksted. I folkeskolen blev hun i sin tid stemplet som sent udviklet. Men hun er det, pædagogerne kalder for "meget velfungerende" og trives tydeligvis med at være den i sjakket, som løber hurtigst.

- Det er bare alle tiders. Jeg møder mange flere ansatte her i Bilka, som jeg kan snakke med. Og så er det sjovt - jeg kan godt lide at have travlt, siger Monica Nielsen.

Det er meningen, at der i alt skal ansættes 20-25 medarbejdere med behov for støtte i Bilkas flaskeafdeling. Derfor er der i Bilka også ansat to såkaldte jobcoaches fra VASAC, som skal sørge for, at arbejdet glider. De holder først og fremmest øje med, at alle har noget at lave, og at instrukserne bliver forstået. Men de lærer også de ansatte om almindelig personaleomgang og sørger for, at det sociale samspil fungerer.

- Det er en idé, vi har hentet fra USA, hvor man har brugt denne metode i årevis, siger leder af VASAC i Slagelse, Henning Jahn.

Erhvervslivet tager godt imod

Det seneste år har Henning Jahn og resten af personalet på VASAC arbejdet målrettet mod at finde plads på det almindelige arbejdsmarked til borgere, som har behov for støtte. Og det er en broget flok, han arbejder med. Nogle er kontanthjælpsmodtagere, som kommunerne ikke ved, hvad de skal stille op med. Andre er førtidspensionister fra de beskyttede værksteder. Henning Jahn ser ikke den store forskel på, om de unge er klassificeret som udviklingshæmmede, unge med særlige behov, socialt udsatte eller noget helt tredje.

- Det gælder først og fremmest om at få afklaret den enkeltes styrker og svagheder. Derefter finder vi ud af, hvad deres behov for støtte er. Nogle kan nøjes med, at der kommer en jobcoach og kigger til dem en gang om ugen. Andre har brug for, at der er én at støtte sig til hele tiden som i Bilka, forklarer Henning Jahn.

Bilka er bare én af de virksomheder, som VASAC med held har skubbet døren ind hos. Andre virksomheder udgør blandt andet en maskinfabrik, en havehyndefabrikant, en vognmand og tankstationer.

Hvordan folk er ansat er vidt forskelligt. Nogle få ender med at blive ansat på normale vilkår. Andre får en eller anden form for løntilskud gennem skåne- eller flexjobordninger, fordi deres arbejdsevne ikke svarer til en normal løn. Og endelig er der nogle, der er i beskyttede stillinger med førtidspension, hvor de ved siden af kan tjene en timeløn på mellem 5-25 kr.. Men lige meget, hvilken slags ordning der er tale om, så er det det samme forarbejde, der skal gøres for at få virksomhederne med på ideen.

- Når man gør en ordentlig indsats for at tage ud og forklare virksomhederne, hvad det handler om, så lykkes det i høj grad. Derfor har vi lige for tiden ikke problemer med at finde de jobs, vi skal bruge. Men vi har også fået forbavsende gode tilbagemeldinger, og det rygtes jo, siger Henning Jahn.

En af dem, der har lyttet til det gode rygte, er ejer af Hydro Texaco tanken i Korsør, Jan Jensen. Han havde tidligere en skoledreng ansat til at gøre rent på udendørsarealerne. Men for knap et år siden skiftede han til unge fra VASAC's service team, der gør rent på forskellige virksomheder.

- Jeg havde fået dem anbefalet fra Hydro-Texaco tanken i Slagelse og syntes, at det lød som en god idé. Før i tiden var det ikke altid, at arbejdet blev gjort tilfredsstillende. Men de her folk er meget mere omhyggelige. Derfor kommer de kun hver fjortende dag. På den måde er det også blevet en god forretning for mig, siger Jan Jensen

Haves: usynligt handicap Ønskes: synlig plads i samfundet

Af journalist Sofie Pedersen.

Unge, som befinder sig i gråzonen mellem handicappede og normaltfungerende, har svært ved at finde en plads i samfundet. De er for velfungerende til de beskyttede værksteder, men kan ikke leve op til kravene på det almindelige arbejdsmarked. Hvad stiller vi op med de måske-egnede?

De ser helt almindelige ud. Spiser pænt, taler pænt og sætter frisuren efter tidens mode. Men de er unge, som rummer store begrænsninger, der livet igennem vil give dem øretæver, når de forsøger at passe ind i normalbegrebet. Begrænsninger, som ikke er synlige for det blotte øje, men først afsløres, når man lærer dem godt at kende.

En kan for eksempel sagtens køre bil, men kan ikke læse, hvad der står på vejskiltene. En anden er god til at lave mad, men at følge mængderne i en opskrift virker uoverskueligt.

- Nogle af pigerne, de kunne jo blive Miss Universe. Men så kan du bede en af dem om at gå op og aflevere en pakke på 1. sal til venstre, og så sker der ikke noget, for hun kender ikke forskel på højre og venstre, siger Ole Bitsch, som er forstander på Bøgevangskolen i Vejle. En skole, som forbereder "unge med særlige behov" til at stå på egne ben i voksenlivet.

Unge med særlige behov - det er netop den betegnelse, som mange pædagoger nu vælger at bruge om den gruppe unge, som hverken passer ind i normalbegrebet eller i de gængse handicapdiagnoser. Dem som befinder sig i gråzonen. Det er ikke nogen let definerbar gruppe, men flere peger på, at den udgør cirka fem procent af befolkningen. Tidligere har de heddet unge med funktionsmæssige begrænsninger, unge med indlæringsvanskeligheder, restgruppeunge, ressourcesvage, svagtbegavede, dem som sad på sidste række, sent udviklede og meget andet. I Danmark er denne gruppe repræsenteret gennem Landsforeningen Ligeværd, som giver følgende karakteristik af de unge:

- Deres styrker og svagheder er meget forskellige. Men generelt er de bogligt svage og socialt tilbageholdende. De har svært ved at administrere en dagligdag og ved at indrette sig fornuftigt i forhold til det offentlige system, deres boligsituation, venner og en arbejdsplads, siger konsulent for Landsforeningen Ligeværd, Peter Guldstad.

Fælles for de unge med særlige behov er, at de typisk har en fortid indenfor den kommunale specialundervisning. De er altså allerede i barndommen blevet sorteret fra de normaltfungerende, men uden at havne i den rigtig tunge gruppe, som får vidtgående specialundervisning på særlige amtsskoler.

Derfor er det meget usikkert, hvad deres fremtidsudsigter er. For hvor de unge fra amtets specialskoler typisk ender med en førtidspension på et beskyttet værksted, så skal det forsøges, om de unge med særlige behov kan klare sig på det almindelige arbejdsmarked. Derfor bliver de i forhold til jobmarkedet ofte omtalt som de måske-egnede, fordi det i høj grad er en prøve, som de skal igennem. En prøve som de enten kan bestå eller bukke under på.

Får et chok på arbejdsmarkedet

Lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitet Niels Rosendal Jensen har sammen med kollegaen Gestur Gudmundsson undersøgt, hvordan de unge med særlige behov klarer prøven på arbejdsmarkedet.

- De har lidt nederlag i skolen og behersker ikke de grundlæggende faglige kompetencer, som det kræver at være på arbejdsmarkedet i dag. Men de forstår heller ikke betydningen af almindelige sociale omgangsformer på arbejdspladsen. De er simpelthen ikke udstyret med evnen til at tage initiativ og skabe gode sociale forbindelser til andre mennesker. Derfor har de det svært på arbejdsmarkedet, fordi skiftet fra det accepterende og anerkendende pædagogiske miljø til en arbejdsplads føles som et chok. Hvis ikke de får hjælp til at bearbejde det chok, så falder de igennem, siger Niels Rosendal Jensen.

Konklusionen bygger på kvalitative interviews med 60 unge med

særlige behov, som er blevet fulgt gennem 2-3 år i deres forsøg på at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Et arbejde der i sommeren 2005 mundede ud i udredningen "Pædagogik for unge med særlige behov", som rummer en række anbefalinger af, hvad der virker, når unge med særlige behov skal sluses ind på arbejdsmarkedet.

Men helhedsbilledet af, hvordan det går de unge med særlige behov i voksenlivet, mangler stadig. Der er ingen, der kan sige noget præcist om, i hvor høj grad de unge kommer i normal beskæftigelse, i flexjob, ender som førtidspensionister, eller noget helt tredje.

Og denne manglende viden kan godt undre:

- Vi bruger cirka en femtedel af folkeskolens budget på specialundervisning, svarende til omkring 10 milliarder kr. årligt. Så det er ret mærkværdigt, at vi ikke ved noget som helst om, hvordan det virker på langt sigt. Men det er nok fordi, vi er bange for at se de manglende resultater i øjnene. Mit gæt er, at andelen, som kommer i job, er minimal. Resten vil være at finde på overførselsindkomster, siger Niels Egelund professor i specialpædagogik og institutleder på Danmarks Pædagogiske Universitet.

Han har netop fået godkendt et forskningsprojekt, der frem til 2009 skal forsøge at afdække, hvordan specialundervisningen virker, og hvad der siden hen sker med de unge.

Lever på kanten af samfundet

Blandt de folk, der dagligt møder de unge med særlige behov, er der dog ingen tvivl om, at voksenlivet byder på meget få succeshistorier for dem.

- Der er meget fokus på dem, så længe de er under 18. Men hvis de er kommet nogenlunde frelst igennem skolesystemet, uden at lave større ulykker på andre, så må de klare sig selv som voksne. Her er de overladt til at finde deres egne løsninger på problemerne som sociale klienter. Men hvis de ikke har noget initiativ, så er de ikke godt hjulpne. Mange af dem har jo for længst mistet overlevelsesinstinktet, siger socialrådgiver Tine Bryld.

Hun er en af dem, der i kraft af mere end 30 år som rådgiver på radioprogrammet Tværs ofte er i kontakt med de unge med særlige behov. Når hun hører deres historier, undres hun tit over, hvorfor der ikke er mere hjælp til denne gruppe:

- Alle de tanker om det rummelige arbejdsmarked lyder jo godt. Men jeg kan ikke rigtig få øje på det. Derimod føler jeg, at der sker en stigende sortering af folk i dag. Mange af de her unge ender jo på kanten af samfundet og føler sig ubrugelige og uvelkomne. Og de er desværre usynlige, for de klager ikke. Derfor oplever jeg af og til, at de glider så langt ud i social isolation, at det ender med en psykisk lidelse. Det er den slags drastiske ting, der skal til, før de får opmærksomhed, siger Tine Bryld.

Hos Landsforeningen Ligeværd kender man alt til problemet med at skabe synlighed om de problemer, som de unge med særlige behov har.

- En mongol, eller en spastiker ved alle, hvad er. Men hvordan forklarer man lige, hvad en ung med særlige behov er? En del af problemet er jo, at de fleste i denne gruppe ikke har nogen decideret diagnose. Deres handicaps er skjulte, og derfor falder de let igennem systemet og får nogle dårlige oplevelser, siger konsulent for Landsforeningen Ligeværds ungdomsafdeling, Martin Drejer.

Han peger især på, at overgangen til voksenlivet er turbulent for de unge med særlige behov:

- De skal jo igennem en modningsproces ligesom alle andre unge, men de har bare langt fra samme muligheder for at lykkes med deres valg. De har svært ved at fastholde et job og flytter rundt mellem forskellige byer og forskellige kærester. Hvis der ikke er nogen, som hiver fat i dem og hjælper dem med at få styr på tilværelsen, så kan de godt glide langt ud, siger Martin Drejer.

Usammenhængende indsats

En af konklusionerne på forskningsprojektet "Pædagogik for unge med særlige behov" er netop, at der mangler opfølgning på de unge, når de træder ind i voksenlivet.

Godt nok er der mange former for specialpædagogiske skoler, som forbereder de unge til dette skridt. Her kommer de i erhvervspraktik, undervises i at planlægge indkøb, lægge budget, selv stå op og møde til tiden, vaske tøj og mange andre ting, som er nødvendige for at klare sig selv. Det er alt sammen godt. Kritikken går på, at det er meget tilfældigt, hvad der siden sker med de unge.

- Tit er skoleopholdene for disse unge meget dyre – omkring 20-30.000 kr. om måneden. Så sker det, at kommunerne siger: "Nej, nu har han fået nok". Så hjemskrives den unge efter et succesfuldt skoleophold til sit eget værelse, hvor han kan sidde og rådne op, uden at nogen sørger for, at der bliver lagt en plan for hans tilværelse. Sådan en mangel på sammenhæng kan være direkte nedbrydende for de gode resultater, der tidligere er opnået, siger lektor Niels Rosendal Jensen.

Han efterlyser derfor mere sammenhæng i systemet:

- Vi bliver nødt til at gøre området mere overskueligt. Mange af de unge flytter jo også meget rundt i de forskellige systemer og pengekasser. Derfor mener jeg, at vi i højere grad skal øremærke pengene til den enkelte unge med særlige behov, for at sikre at han får det efterværn, han har behov for, og ikke bliver en brik i kommunernes kassetænkning, siger Niels Rosendal Jensen.

Med efterværn mener han, at der skal være en person, som følger den unge, når han udsluses på

arbejdsmarkedet. En slags mentor, som både holder styr på, hvordan det går på jobbet, og hvordan det sociale liv fungerer.

- Hvis privatlivet ikke fungerer, så magter den unge mange gange ikke at komme på arbejdet og stopper. Ligeledes kan han føle sig overflødig på jobbet, hvis han er blevet overladt til sig selv uden instrukser. Derfor er det vigtigt med både en social og faglig indsats, hvis de her unge skal fastholdes på arbejdsmarkedet, siger Niels Rosendal Jensen.

Tvivl om nye kommuners betydning

For Vagn Ry Nielsen (S) formand for KL's Social og Arbejdsmarkedsudvalg er tanken om efterværn ikke ny.

- Vi ved godt, at der er den her gruppe, som skal have støtte for at klare indslusningen på arbejdsmarkedet. Derfor opfordrer vi også kommunerne til at lave efterværn. Men vi kan ikke sikre, at det bliver gjort, for det er kommunernes eget valg, siger Vagn Ry Nielsen. Om muligheden for at øremærke penge til sådan et efterværn til den enkelte unge, siger han:

- Det kunne godt være en idé. Men jeg tror ikke, det er det, der hjælper. Det, der er vigtigt, er, at man fra kommunernes side bliver bedre fagligt rustede til at tage sig af denne opgave. Og det tror jeg, at der bliver meget bedre mulighed for med de nye og større kommuner, siger Vagn Ry Nielsen.

Tine Bryld ser dog langt fra lyst på fremtiden. Hun kender kun alt for godt den hverdag, socialrådgiverne i kommunerne sidder med, og har ikke tiltro til, at der bliver ændret på den – kommunesammenlægning eller ej.

- Det kræver tid og tålmodighed at støtte ensomme, udsatte unge og det er politikerne tilsyneladende ikke indstillede på at bevilge penge til. Derfor risikerer vi at miste viden og kontakt med den gruppe af unge, der måske kunne hjælpes inden det går helt galt, siger Tine Bryld.

Lektor ved DPU, Niels Rosendal Jensen, lader sig heller ikke berolige af udsigten til større kommuner.

- Jeg tror ikke, problemet løser sig, bare fordi vi får større kommuner. Problemet vil være det samme, så længe vi ikke forpligter os på, at der skal afsættes tid og penge til at følge den enkelte unge med et efterværn. Hvis unge med særlige behov ikke systematisk får mulighed for at bearbejde dårlige erfaringer på arbejdspladsen eller i privatlivet, så taber vi dem, siger Niels Rosendal Jensen.

Udvikling før afvikling

Af Inga Friis Mogensen.

I denne artikel præsenteres nogle synspunkter om sansemotorik som pædagogisk redskab i arbejdet med mennesker med udviklingshæmning og multihandicap.

Den pædagogiske trekant

Da jeg var nyuddannet lærer med årskursus i idræt (inden det var sparet væk) tilbage til begyndelsen af 70'erne, følte jeg mig godt rustet til den ønskestilling jeg fik. Den allerførste time jeg havde, forløb imidlertid noget anderledes end jeg havde forestillet mig. Det var i svømmehallen. Inden jeg fik set mig om var 3-4 børn oppe på 5-metervippen, nogle stykker var på bunden, og nogle råbte fra omklædningsrummet at døren til toilettet var gået i baglås, hvilket også viste sig at være rigtigt, men det havde jeg først tid til at finde ud af da timen var ved at være forbi. I mellemtiden syntes jeg jo at de børn der var på bunden af sikkerhedsmæssige grunde skulle hentes

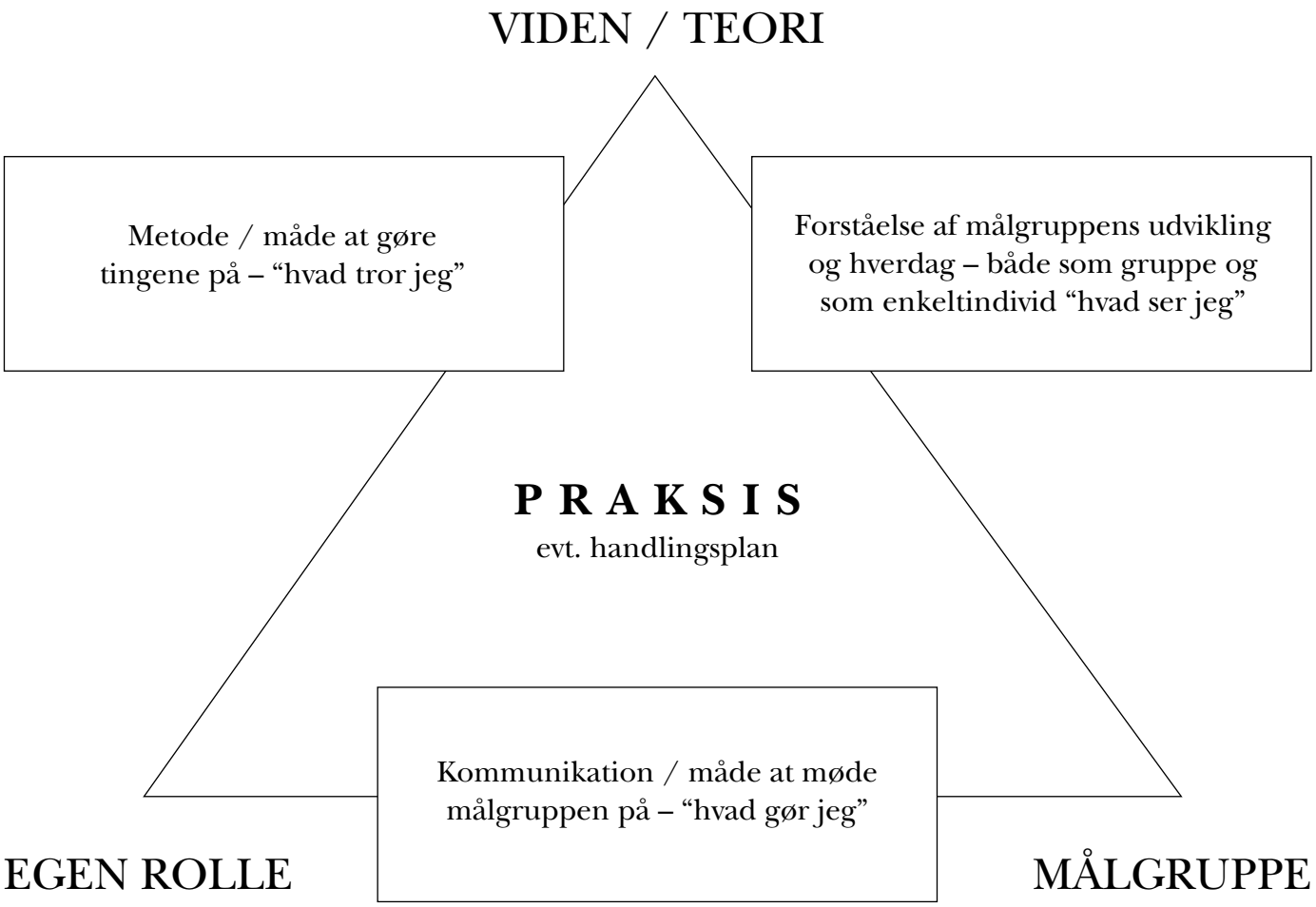

op i en fart. Det viste sig at være unødvendigt, de var fuldt ud vandtilvænnede og "dykkede bare". Men jeg var dybt forundret, for da jeg hentede dem op, så de noget anderledes ud i hovederne end jeg havde forventet – skæve øjne og sjove smil! Det var en specialklasse jeg havde med at gøre! Det var der ligesom bare ingen der havde fortalt mig. Det var nok fordi det var den klasse ingen andre lærere gad at have, fandt jeg ud af senere, og man regnede heller ikke idræt / svømning for et særlig vigtigt fag.

Tilbage til børnene på vippen. De, der så let som ingenting var kravlet op ad stigen, kunne ikke komme ned igen. Timen var ved at være gået – så jeg måtte springe med dem, én ad gangen. De kunne ikke svømme, viste det sig, men det kunne jeg, så det gik fint nok.

Nu hopper jeg til nutiden. Jeg møder jævnligt en voksen mand med udviklingshæmning. Han kommer galopperende glad og fornøjet og siger: "Inga-ga-ga, det var ski-ski-skide skægt!!!" "Hvad var skægt?" "At springe langt, langt". Han er en af de drenge, der sprang for over 30 år siden. Han glemmer det aldrig. Det var springet i hans liv. Han har hverken sprunget før eller siden, for han fik aldrig lært at svømme – eller var det lærerne der ikke turde lade ham springe?

Hvad kan man så lære af det? At den måde man oplever virkeligheden – " PRAKSIS" - på er /kan være vidt forskellig. Jeg var frustreret, han fik sit livs oplevelse. Han fik "flow-oplevelsen". I vort arbejde som professionelle – uanset hvilken uddannelse vi har – bør vi tilstræbe at både den målgruppe vi arbejder med og vi selv får den gode oplevelse. Det kan kun ske ved at der er balance mellem den viden man har, den forankring man har i sin egen professionalisme, og den viden man har om den/dem man skal arbejde med. Det er det, jeg kalder den "pædagogiske trekant".

En viden og teori, der ikke kan omsættes i praksis, kan ikke bruges til noget, men det kommer ikke af sig selv, det kommer an på ens professionalisme og ansvarstagen for at anvende den viden man har.

Egen pædagogisk forankring

Det, der gik galt for mig dengang i svømmehallen, var flere ting. I første omgang mente jeg, at det var fordi jeg ikke vidste at det var handicappede børn. Det er også korrekt. Jeg havde nok forberedt mig på en anden måde, hvis jeg havde vidst det. Men det handlede også om mit eget idrætsbegreb, hvor jeg mest var fokuseret på at undervise i bevægelses*færdigheder* og ikke i bevægelses*forudsætninger*. Jeg kunne ikke andet, da hele min idrætsuddannelsen var fokuseret på færdigheder. Og hvis det er noget, der er karakteristisk for børn med handicap, så er det at deres bevægelsesfærdigheder og forudsætninger er meget forskellige.

Det ville jeg gerne lære mere om. Jeg søgte overalt, i litteratur – her fandt jeg meget lidt – og i uddannelser, her fandt jeg ingenting. Til slut ad omveje besluttede jeg mig for at tage en 1-årig videreuddannelse i Norge: "tilpasset fysisk opplæring" der uddanner til "helsesportspædagog". I Norge er det en kompetencegivende, akademisk godkendt uddannelse, hvis man har en grunduddannelse inden for pædagogik, idræt eller social/sundhedsfag. Denne uddannelse var en åbenbaring. Aldrig har jeg fået så mange AHA-oplevelser. Her lærte jeg om sanser, om motorik, om muligheder for tilpasning i færdigheder, om forskellige forudsætninger, om min egen rolle i at kommunikere og motivere, og ikke mindst at iagttage og forberede praksis individuelt – det er vel det man i dag kalder differentiering. Måske havde jeg i teori også lært noget om dette i læreruddannelsen, men nu fik jeg brugt det i praksis, og derfor forstod jeg det. Jeg blev grebet af at arbejde med selv små forudsætninger hos brugeren, og se en stor virkning.

Jeg arbejdede indenfor dette felt i Norge i 5 år. Efter andre ansættelser indenfor både universitet / de højere udannelsessteder og det private erhvervsliv startede jeg i 1992 som selvstændig motorik- og handicapkonsulent, skribent/ lærebogsforfatter, foredragsholder og kursusunderviser.

Jeg arbejder i dag med børn, både "normale" børn med sansemotoriske vanskeligheder og handicappede børn. De store, og også meget krævende, arbejdsopgaver ligger dog indenfor voksenområdet, indbefattende mennesker med multihandicap.

Men forankringen i teorien om sanser og motorik som udviklingsstimulerende element er den samme.

Hvad er det så for en teori?

Med det kendskab vi i dag har om spædbarnets tidlige udvikling, er det ikke overraskende at en indsats på det sansemotoriske udviklingsområde er af afgørende betydning for et lille barns helhedsudvikling.

Derimod kan det måske overraske at de samme udviklingstrin er af afgørende betydning for også større børn, unge og voksne menneskers udvikling og livskvalitet, også når det gælder udviklingshæmning eller andre handicap.

En god sanseforarbejdning danner imidlertid grundlag for egen kropsforståelse, opfattelse af sin konkrete omverden og kommunikation med andre, alt sammen kompetencer som i hverdagen er en forudsætning for både indlæringsparathed og udvikling af sociale relationer uanset alder. Nogle benævner det endda intelligenser.

At arbejde specifikt og målrettet ud fra denne viden om sanser og motorik, er hverken at betragte som "en ny metode" eller "alternativ behandling". I teori bør vi vide noget om de primitive sanser samt de reflekser der knytter sig til

dem, og i praksis bruge sine iagttagelser og observationer af den enkelte bruger, så man i praksis i hverdagen kan arbejde individuelt ud fra de forudsætninger og færdigheder den enkelte bruger har.

Dette er ikke i sig selv ny viden, gamle "bibler" indenfor faglitteraturen er Jean Ayres "Sanseintegration hos børn" og Britta Holles bøger er stadig gode arbejdsgrundlag i dette felt. Alligevel er der stadig en lang vej i denne proces.

I udgangspunktet har de fleste mennesker med handicap et tillægshandicap – nemlig understimulering på sanserne. I kraft af handicappet har man ikke leget sig til de samme stimuli og dermed erfaringer som børn, der følger en normaludvikling.

Derfor kan vi i arbejdet med mennesker med handicap altid stimulere til videre udvikling – der er så meget der skal/kan indhentes, at vi i udgangspunktet ikke kan "gøre noget forkert". Her tænker jeg på alle sansemotoriske lege, som mange personaler heldigvis er gode til at sætte i gang – eksempelvis være ude, aktivitetsdage, sanserum, vand, ridning, osv.

Men vi oplever imidlertid også ofte, at selv en intensiv stimulering ikke "rykker", ikke giver den eller de forbedringer som man kunne forvente ud fra den målrettede indsats, der lægges for dagen.

Det kan virke som om der er "stopklodser".

Årsagerne kan være flere, men ser vi bort fra de "stopkloder" der skyldes diagnosen eller det der knytter sig til de begrænsninger selve handicappet giver, kan vi klarlægge en del af dem ved at tænke "forudsætninger før færdigheder". Det vil sige at selve "stimuleringen" ikke starter med den motoriske færdighed, men med at træne de processer, der ligger forud.

Hvad er forudsætninger for at bevæge sig/motorisk færdighed?

At udføre en bevægelse skal ses som resultat af en række processer – og af at en række forudsætninger er til stede. Disse processer og forudsætninger vil jeg komme ind på i det følgende.

Forudsætningen for at bevæge sig, forflytte sig – hvad enten det er stående eller i en anden udgangsstilling – er at man behersker hovedkontrol. Det er hovedets bevægelser der bestemmer kroppens udgangsstilling og øvrige bevægelser.

At beherske hovedkontrol kommer ikke af sig selv, der skal øves/leges/trænes en række elementer – processer som børn, der følger normaludvikling, bruger det meste af sit vågne liv på at gennemlege i de første leveår.

Tilsvarende intensitet er nødvendig også for mennesker med handicap – også selv om vi taler om tidlige udviklingstrin i ung eller voksen fysisk alder.

Disse processer og elementer er nødvendige fordi de støtter udviklingen. Hvis ikke kan de blive "modhager" - noget der er bøvlet for motorikken. I nogle tilfælde kan det blive til direkte "stopklodser" i udviklingen.

Disse processer – understøttere, modhager og stopklodser – skal forstås teoretisk for at bruges i praksis.

Sansernes funktion som "igangsætter"

At udføre en bevægelse forudsætter udover hovedkontrol også kropsbevidsthed. Ordet kropsbevidsthed er et korrekt begreb idet kropsbevidsthed netop er viden, altså læring.

Budbringere om al viden – inklusive kropsbevidsthed - er vore sanser. Populært sagt er vi afhængig af stimuli for at indhente viden – lære noget.

I forhold til kropsbevidstheden drejer det sig om vore kropssanser: føle – ligevægt – og stillingssans. For omverdenens vedkommende er det syn, hørelse, lugt, smag, og også følesansen. Uden disse informationer lagres ikke viden i vor hjerne om henholdsvis vor krop og vor omverden. Men vi er nødt til at modtage enorme mængder af sanseindtryk for at hjernen kan forarbejde og forstå krop / omverden. Det er i udgangspunktet det, der menes med grundstimulering, og det er det, barnets leg udelukkende handler om, og som mennesker med handicap i vid udstrækning mangler i tilstrækkeligt omfang og derfor skal "indhente" – med vor hjælp.

Nogle gange er hjernen imidlertid lidt uhensigtsmæssigt indrettet eller "indstillet" i forhold til at forarbejde stimuli og dermed forstå den viden de giver. Sansindtrykkene kan enten "fylde" for meget – og så prøver man på at undgå dem – eller også "når de ikke frem" og så har man jo ikke lært noget / forstået dem. Dette kaldes taktil skyhed.

Den, der har det på denne måde, kompenserer ved at prøve på en måde at "flygte" fra omverdenssansernes indtryk, men man kan ikke flygte fra sin egen krop, ligesom man kan ikke udføre korrekte bevægelser hvis ikke hjernen har modtaget og forarbejdet sanseindtrykkene korrekt. Eksempelvis vil mennesker, der har vanskeligt ved at forarbejde indtryk fra følesansen, have svært ved berøring – de "flygter" fra både sin egen krop og andres berøring. De får en dårlig krops-bevidsthed, og får meget svært ved at finde ro, der er hele tiden "gang i den", selv spise-bevægelser og søvnmønster er dårlige. Her hjælper det ikke at vi korrigerer eller opfordrer til at "ta' den med ro" eller "slappe af", for det er ikke der, problemet ligger. Det er derimod symptomerne/adfærden vi iagttager, ikke årsagen. Årsagerne kan afdækkes ved at teste specielt på sanserne og de dertil knyttede reflekser.

Selv som kørestolsbruger er symptomerne de samme: motorisk uro vil vise sig med vanskeligheder med at finde en god siddestilling i kørestolen. Er der spasticitet i tillæg til den motoriske uro ser vi kørestole, der ikke kan holde til den

meget store kraft i bevægelserne, som nogle kørestolsbrugere har. Dermed bliver siddestillingen endnu dårligere. Og det kan være nødvendigt at spænde fast.

Mange af disse urolige kørestolsbrugere har negativ opfattelse af berøring på ryggen og udløser den såkaldte galantrefleks, men når man er spændt fast i sin kørestol med ryggen mod ryglænet kan de ikke undgå denne berøring. Det er ikke noget at sige til at disse brugere bliver endnu mere urolige.

Problemet er "blot" at det er sjældent at tilstedeværelsen af galantrefleksen er beskrevet som årsag til vanskelighederne – som reglen er spasticitet og "vanskelig adfærd" beskrevet som årsag.

Dette kan på en måde forstås – men ikke accepteres – da det er kendetegnende for disse personer at de har så dårlig kropsbevidsthed at de bruger kroppen i meget voldsommere bevægelser end nødvendigt. De er ofte i min opfattelse misfortolket i deres adfærd – at de er aggressive eller bider eller slår, men reelt er det udtryk for taktile vanskeligheder.

Nogle prøver måske selv at stimulere sig. Det kommer til udtryk ved at de putter noget i munden hele tiden – nogle propper nærmest sin savleklud helt ned i halsen. I andre tilfælde kommer de taktile vanskeligheder til udtryk som selvdestruktiv adfærd: bider sig selv, kradser sig selv, river hår eller negle af – eller slår eller banker sig selv med hænderne eller dunker sig ind i karme og vægge. Jeg ser også en del af det som beskrives som onani mere som en taktil selvstimulering end en egentlig seksuel adfærd.

I forhold til andre taktile reflekser er der gennemsnitlig langt flere mennesker med multihandicap der har griberefleks i fødderne end normalbefolkningen. Du ser det bare ikke, for der er ikke "barfodskultur" i handicapverdenen. Mange har ortopædisk fodtøj, der ikke tages af i løbet af dagen. Resultatet er dårlig støtte på fødderne, når de skal op at stå (i de tilfælde hvor handicappet muliggør det), og meget dårlig gangfunktion.

Der hvor håndens griberefleks virkning endnu er til stede, er der dårlig håndmotorik. Hænderne er stort set inde i bøjemønster hele tiden. Hvis personen også har cerebral parese kan det være vanskeligt at se forskel på fejlstilling/ kontraktur og en håndens griberefleks, men når man prøver med taktil sansestimuli kan man se forskel spasticitet eller ej.

Dette kan lyde som voldsomme beskrivelser – og det er det også. Det er tankevækkende at denne adfærd ændres markant ved massiv sansemæssig indsats.

Det er tankevækkende, at dårlig forarbejdning af den taktile sans kan være en meget stor stopklods hos langt flere handicappede mennesker end i gennemsnitsbefolkningen.

Der er ikke mig bekendt forsket i en direkte klarlæggelse af årsagen til den høje procentdel, så mine bud må betragtes som subjektive udsagn. For mig at se kan årsagen være den før nævnte generelle understimulering, men det kan også være senfølge af for tidlig fødsel. Mange mennesker med handicap er præmature, og senfølger vokser man sig ikke bare lige ud af, med mindre der bliver gjort en massiv (sansemotorisk) indsats. En tredje årsag er en mulig skade i centralnervesystemet/ hjernen, så forarbejdningen ikke er adækvat.

Tilsvarende kan stimuli fra ligevægtssansen forarbejdes så "forkert" at det påvirker hele ens velbefindende, man bliver svimmel ved selv den mindste hovedbevægelse – altså prøver man at undgå at bevæge hovedet, og man bliver passiv, og mobile brugere bliver meget "lodrette" i bevægelserne, da det virker ubehageligt bare at dreje sig eller bukke sig.

Korrekt muskelspænding er ligeledes et resultat af fornemmelse for tonus – altså den kinæstetiske sans – og hvis den forarbejdes forkert har man måske for høj tonus eller for lav tonus i alle sine bevægelser. Her bliver man enten meget overspændt og er typisk inde i et overvejende bøjemønster, eller meget slap med manglende stabilitet.

Sanserne som refleksudløser

Sanserne har imidlertid også en anden funktion, der handler om at bestemte sansestimuli udløser bestemte reflekser.

Udviklingsmæssigt set er reflekser en hjælp, en "igangsætter" for motorikken – men på et tidspunkt skal refleksen overvindes - blive en bevidst motorisk handling – altså igen en læring. Dette kaldes at integrere refleksen i motorikken. Hvis den ikke bliver det, bliver det en direkte stopklods i udviklingen. Disse stopklodser kan vi godt prøve at "snyde os uden om", men motorikken bliver derefter. Netop her kan årsagen ligge til man ikke kan forbedre sine motoriske færdigheder.

Jeg nævnte før at hovedkontrol/hovedets stilling er afgørende for enhver bevægelse. Netop til hovedkontrollen knytter der sig en række reflekser. Den toniske labyrintrefleks er en fosterrefleks, som meget gerne skulle integreres allerede i de første levemåneder. Den skulle gerne afløses af hovedrejsningsrefleksen, men for begge refleksers vedkommende udløses og trænes de kun i den maveliggende stilling – og den stilling er der mange af vore udviklingshæmmede idrætsudøvere, der springer over – og som endda ikke kan den, eller ikke kan lide at komme ned på maven – måske netop fordi der her skal knokles med refleks-hæmning. Man kan godt komme op i gående/stående uden at have ligget på maven, men man bliver aldrig god til vægtoverføring, og dermed heller ikke god balance, og sjældent får man lært at gå alene, eller uden støtte, løbe eller hoppe, eller gå i trapper eller ujævnt terræn. Selv det at bukke

sig og rejse sig kan være en overvindelse.

Tilsvarende udløses der toniske halsreflekser, som kan give skæv holdning – selv om der ikke er noget galt med ryggen. Hæmningen af disse reflekser er knyttet til trille- og rotationsbevægelser og grundudgangsstillinger med vægtbæring (kravlestilling), altså er vi tilbage til betydningen af maveliggende – også selv om brugeren kan gå.

En refleks er som nævnt en bevægelse, der ikke er på hjerneniveau. Når refleksen er integreret, udføres bevægelsen derimod som en bevidst motorisk handling. Denne reflekstræning er med andre ord en meget vigtig hjerneproces, altså læringssmål. Derfor er sansemotorisk test, iagttagelse og handling i direkte overensstemmelse med de udviklingsmål, vi er forpligtet til i udformning af handleplaner.

Test, iagttagelse, handling (grundstimulering)

Der er forskel på at teste, iagttage og grundstimulere. Testen foretages i princippet kun en gang og skal afdække brugerens udviklingspotentiale. På forhånd ved man aldrig hvordan det går og hvordan det ender. Men det er meget sjældent at jeg har oplevet et negativt forløb. Det kan godt opleves som negativt i kortere sekvenser, men med denne målgruppe skal vi arbejde i processer, hvor reaktionerne – både de gode og de negative – kan lade vente på sig. Der kan være lang latenstid. Her handler det om at bevare ro og kontakt, også selv om det kan opleves svært, men vi oplever da langt oftere jubel, grin, kommunikation, og personale som enten er lykkelig, overraskede, som ikke kan vente med at komme i gang – end vrede eller gråd.

Iagttagelsen er det vi gør hele tiden – der hvor vi ikke behøver at teste specifikke ting, men er oplysninger som kan supplere testen, og som gør at man kan justere sin praksis med beboeren.

Grundstimuleringen er den handling / praksis vi laver med beboeren ud fra test og iagttagelser.

Hvad ser jeg selv – og hvilke erfaringer har jeg gjort?

Hvordan bruger jeg så teorien? I princippet på samme måde som når jeg arbejder med ikke-handicappede personer. Uanset evt. diagnose drejer det sig yderst sjældent om syge mennesker, men mennesker med en funktionshæmning, og alle har et uudnyttet udviklingspotentiale. Jeg tror derfor at jeg sjældent kan skade ved at gå i gang, men jeg kan gøre meget forkert ved at lade være.

Jeg iagttager og jeg tester, og jeg ser ikke bare brugeren i evt. kørestol, men især ude af kørestolen. Hvordan reagerer vedkommende, hvordan er hovedløft, hvordan er hovedkontrol i det hele taget? Er der reflekser, der virker som stopklods i udviklingen?

Hvad ser jeg så? At taktile problemer er langt mere reglen end undtagelsen. At disse taktile udfordringer kan være så gennemgribende, at det påvirker hele brugerens hverdag, men at der aldrig er sat ord eller handling på dette. I stedet får brugeren mærkater og beskrivelser på sig som "aggressiv", "vil ikke", "man kan ikke komme til ham" osv. Nogle har så kraftige gribereflekser i fødderne at de ikke kan bruge almindelige sko – og "man" tror at det er spasticitet. Andre er beskrevet som værende i oral- og analfaser, uden dog at have forholdt sig til taktil skyhed, som i langt de fleste tilfælde er den reelle årsag.

Jeg ser mange toniske halsreflekser, og det påvirker både hovedkontrol og kropsstilling. I kørestolen bruger man så hovedstøtter og andre støtter… Jeg ser mobile (gående) brugere, der ikke er i stand til at rejse sig fra gulvet, når de kommer ned, og derfor aldrig kommer ned på gulv eller græsset medmindre der er (mobil)lift. Jeg ser stort set ingen, der kan ligge på maven, selv om de har fysiske forudsætninger for det.

Der hvor jeg selv ser de bedste resultater er der, hvor man tør tage afsæt i grundlaget – sanserne. At man tør berøre med fast hånd i stedet for at undgå berøring, og tage så hårdt fat at berøringen trænger igennem forarbejdningsniveauerne hos brugeren. At berøre med massagehandske, at skrubbe med massagehandske, at tage fat med "smedenæve" i fodens gribereflekс – og blive ved. Her opnås bemærkelsesværdige resultater – mere ro på kroppen, bedre søvn, nye lyde i kommunikationen, bedre tyggefunktion. Egentlig er det så enkelt – og alligevel kan det virke så svært – så hvorfor bliver det ikke gjort? For som nævnt er det jo ikke ny viden.

Hvorfor bruger vi så ikke sansemotorik noget mere i praksis?

Til det må vi svare: der bliver gjort meget ved det – undtagen måske lige at lave en sansemotorisk vurdering. Det, der bliver gjort, er lidt enkelt sagt psykiatrisk vurdering og efterfølgende medicinering, og måske ekstra bemanding til de meget voldsomme, så der måske kan skabes ro og måske opnås en form for "adfærdsregulering". Tågængere har måske operativt fået forlænget deres achillessener – uden at være spastikere – og uden virkning, da der ikke blev gjort noget ved selve årsagen, nemlig fodens gribereflekser, og personer med dårlig mundmotorik har fået indopereret sonde så de overhovedet kan få mad i sig – selv om den dårlige mundmotorik skyldtes dårlig taktil forarbejdning.

Endvidere har der aldrig været kropslig kultur indenfor specialpædagogikken – med mindre man snakker om handicapidræt. Det vil sige at hele personalegruppen også skal arbejde med sig selv og sin professionalisme i forhold til krop og udvikling.

Ja, for den store udfordring

med at komme i gang med denne målgruppe ligger måske slet ikke hos den handicappede bruger/beboer, men på grund af den "handicapkultur" der er på stedet, og de holdninger der er i personalegruppen. Ikke fordi der nødvendigvis er direkte modstand, men hvis "man" synes at det er uværdigt at "lege" på gulvet som voksen, eller hvis "man" mener at brugeren ikke vil. Det kan også være "nemmere" at bruge servicelovens ord om medbestemmelse som undskyldning for at lade være, men man kan også reelt være bange for at blive kigget over skulderen af en kollega og blive indberettet for overgreb, hvis man fortolker brugerens behov og udviklingsmuligheder forskelligt.

I de seneste mange år er god handicappædagogik gået ud på at den enkelte bruger skulle have medindflydelse og valgmuligheder. Dette er i udgangspunktet helt korrekt. Men en bruger med taktile problemer vælger ikke berøringen og fordybelsen.

Det er dog også en kendsgerning at praksis kan være fysisk krævende, og at det nogle gange kan være vanskeligt at indfri korrekte løfte/bæreteknikker, ligesom hjælpemidler skal være i orden.

Det ligger også fast at i hvert fald selv nyuddannede pædagoger meget sjældent har bare den mindste indsigt i det sansemotoriske emne.

Derfor opstår der tilsyneladende en professionel konflikt, idet man som professionel tror at det handler om andre parametre som tryghed, tilvænning til nye personer, rutiner m.v. Disse begreber skal selvfølgelig være der – det er en forudsætning – men det udelukker ikke at man kan flytte brugerens udviklingsgrænse uden at overskride den.

Jeg ser især mennesker, der udvikler sig med stormskridt, når først der bliver taget fat – i bogstaveligste forstand. Jeg har været ansvarlig for et 3-årigt projekt i Frederiksborg Amt, hvor vi har fulgt de samme personer igennem denne periode og konstateret hvilken fremgang de havde, ikke bare motorisk, men også socialt og kommunikationsmæssigt. I det forløbne år har jeg testet og iværksat træning på samtlige 45 multihandicappede beboere på en institution, og uddannet personalet, og allerede nu rapporteres om meget store positive forandringer.

I sommer var jeg i Rumænien og underviste personalet på børnehjem, og arbejdede med de handicappede børn. På en dag så vi forskel, på en uge så vi endnu større forskel. Hvordan går det så ikke i livslangt perspektiv?

Tværdagligt samarbejde

I handicapverden kommer jeg i kontakt med mange faggrupper. Sansestimuli er fællesnævneren i grundlaget for udvikling, og derfor må vi nødvendigvis være mange fagpersoner omkring dette emne. Stort set er det et spændende tværfagligt samarbejde, men nogle gange kan det være problematisk at sansemotoriske aktiviteter opfattes som terapeutisk behandling. Sådan opfatter jeg det ikke selv, for jeg er ikke terapeut. Jeg prøver at være med til at afdække den enkelte brugers udviklingspotentiale, så personalet har et redskab til at være med til at stimulere til den enkeltes udvikling og læring. Det er det, vi som professionelt pædagogisk personale er ansat til, og her er sansemotorikken vort vigtigste redskab, da det er grundlaget for al udvikling.

Solstrålehistorien

Jeg arbejdede på et tidspunkt med en ung udviklingshæmmet mand, der var ekstremt taktil sky. Han havde fire personaler ansat bare til sig selv. Deres væsentligste opgave var at beskytte de andre medbeboere mod hans voldsomme adfærd. Vi arbejde intensivt med taktilsansen – korte, men hyppige sekvenser med meget fast berøring - dagen lang, flere uger i træk.

Efter et par måneder havde han ikke brug for ekstra bemanding. Han bad selv om massage. Forleden fik jeg et brev fra ham og hans familie – med et billede af ham i smoking, siddende rolig og afslappet til højbords ved sin søsters bryllup.

Tænk sig hvis alle vore brugere kunne komme til højbords.

Yderligere oplysninger om sansemotorik som pædagogisk redskab kan fås ved henvendelse til artiklens forfatter:

Inga Friis Mogensen
Kirkesøvej 3
5792 Årslev
tlf. 65 90 23 46
kiva@tdcadsl.dk

LEV formidler forsikringer til handicappede

Af konsulent Finn Stoltze, HANDI Forsikring, Hvidovre.

Udviklingshæmmede og andre handicappede

"Bedre forsikringsdækning af udviklingshæmmede er endelig en realitet", var overskriften på en artikel i Udvikling i 4. kvartal 1996. Videre stod der: "Landsforeningen LEV har - sammen med Codan Forsikring - tilrettet en række forsikringer, så de dækker de fleste udviklingshæmmedes behov. "Og hvordan er det så gået siden?

Fantastisk er et meget rammende ord - for med udgangen af 2005 har mere end 7.000 nu tilmeldt sig én eller flere forsikringer / pensionsopsparinger. Og ti andre handicapforeninger blandt andet Autisme- / Epilepsi- / Spastiker- / Sent Udviklede har tilsluttet sig, så også deres medlemmer kan få de samme fordele.

Råd og vejledning

LEV har siden 1996 været formidler, og fra 2001 under navnet HANDI Forsikring. Man kan nu sikre:

- *sig selv* med en Hændelsesforsikring (= ulykkesforsikring uden helbredsoplysninger).
- sine *ejendele* og *ansvar* over for andre mennesker med en Boforsikring (= familie-, indbo- eller basisforsikring, som det kaldes i andre selskaber).
- Økonomisk rådgivning om *overgangen* fra førtidspension til *folkepension.*

Samtidig med at forsikringerne er tilrettet handicappede kan der naturligvis hentes råd og vejledning fra HANDI Forsikring, når der er sket en skade. I HANDI Forsikring gør vi det vi er bedst til - kun at formidle de forsikringer der er brug for. Og så tilbyder vi gratis at stille op til personale- og pårørendemøder om forsikringer og pensionsopsparinger. HANDI Forsikring, Kløverprisvej 10 B, 2650 Hvidovre, telf. 3635 9640, e-mail: fas@lev.dk

Se også vor hjemmeside: www.handiforsikring.dk

Appetitvækkeren

Af Hans Christian Hansen.

Vejledning
Megen vejledning af studerende forløber uproblematisk. Men der kan også opstå problemer, og hvordan tackler man dem? I bogen "Vejledning - en brugsbog for opgave- og specialevejledere på videregående uddannelser" får man svar på nogle af de problemer, der kan opstå. Bogen henvender sig bredt til vejledere ved alle videregående udannelser. Fra professionsbacheloropgaver til universitets specialer. Bogen beskriver blandt andet den gode og ideelle vejledning. Hvis man gerne vil blive en bedre vejleder, så er der masser af guf, at hente, i bogen.
Lotte Rienecker
Thomas Harboe
Peter Stray Jørgensen
Vejledning
- en brugsbog for opgave- og specialevejledere på videregående uddannelser
Forlaget Samfundslitteratur

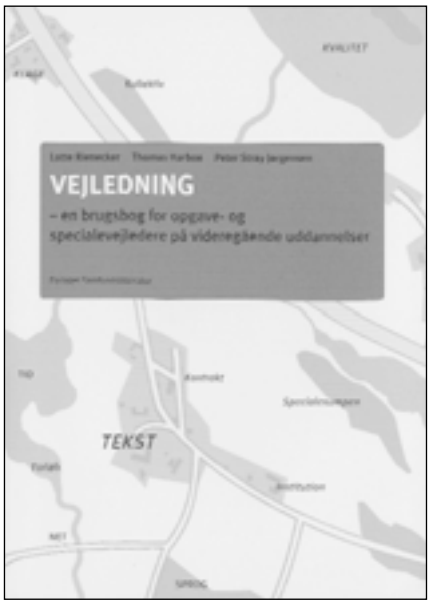

På den anden side

Søren Kayser fra UFC Handicap er forfatter til bogen "På den anden side - etik, dilemmaer og omsorg". Bogen behandler de etiske dilemmaer man står i, når man skal hjælpe mennesker med et stort behov for støtte. Bogen er opdelt i to dele. Første del beskriver hvordan man kan håndtere et etisk dilemma. Anden del handler om den filosofiske etik, der danner baggrund for bogen. Der indgår gode eksempler i teksten, som medvirker til at gøre de etiske dilemmaer konkrete og forståelige. Bogen henvender sig primært til personale, der arbejder på handicapområdet. Illustrationen på omslaget af bogen er udført af Nuno M. Plessman fra Thy-værkstedet.
Søren Kayser
På den anden side
- etik, dilemmaer og omsorg
Forlag: UFC Handicap, Ringsted
www.ufch.dk

Eventyrkunst
En gruppe udviklingshæmmede kunstnere fra Billed- og keramikværkstedet på VASAC Center 2 i Kalundborg har sammen med keramiker Karina Boye og billedkunstner Elizabeth Pien skabt en række værker fra udvalgte eventyr af H.C. Andersen. Værkerne er en del af en "Paradishave" der er udstillet i Birkegården Haver. VASAC Center 4 har udgivet et katalog over udstillingens billeder og skulpturer.
Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til:
VASAC Center 2
Stejlhøj 55
4400 Kalundborg
Tlf. 59 55 45 00

Flow

Michaly Csikszentmihalyi, efternavnet udtales chick-sent-me-highee, er født I Ungarn I 1934. Han er forsker og professor på Claremont Granuate University i Californien. I bogen "Flow og engagement i hverdagen" giver han sit bud på hvordan man opnår flow og engagement i eget liv, på arbejde, i fritiden og i sociale relationer. I bogens afsnit om betydningen af samvær og sociale relationer skriver han blandt andet, at vores psyke lettere bliver grebet af vrangforestillinger og irrationel angst, hvis vi er meget ensomme. "Når vi taler med et andet menneske om selv de mest trivielle og formelle emner som vejret eller sidste aftens tv-avis, er samtalen med til at konstruere en fælles virkelighed i begges bevidstheder. Selv en hverdagsvending som "Ha' det godt!" forsikrer os om, at vi eksisterer." Netop det at vi bliver set og anerkendt, og nogen lægger

mærke til os og er interesseret i vores velbefindende har stor betydning for vores identitet.

Michaly Csikszentmihalyi
Flow og engagement i hverdagen
Dansk Psykologisk Forlag

Ledelse med udsigt

En række udviklingstiltag i Århus Amt har resulteret i en ny bog om ledelse. "Ledelse med udsigt. Nye horisonter via nye metoder" er bogen titel. Der er bidrag fra 17 forfattere og Annemette Digmann og Tom Mårup har redigeret bogen. Artiklerne tager primært udgangspunkt i praksis. En af bogens budskaber er at offentlige institutionsledere må skifte perspektiv fra daglig drift til strategisk tænkning og ledelse.

Annemette Digmann
og Tom Mårup (red.)
Ledelse med udsigt
Nye horisonter via nye metoder
Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Moderniseringen af den offentlige sektor

Eksperimenterne med at privatisere, udlicitere, kontraktstyre, evaluere, kvalitetssikre og digitalisere den offentlige sektor er kun lige begyndt. I bogen "Moderniseringen af den offentlige sektor" giver forfatterne Niels Ejersbo og Carsten Greve en status over hvordan reformerne er forløbet i perioden 1983 - 2005. Med Strukturreformen, der nedsætter antallet af kommuner fra 271 til 98 og erstatter amterne med 5 nye regioner, må det formodes, at den offentlige sektor bliver endnu mere omstillingsdygtig. Men fundamentet for moderniseringspolitikken i det offentlige blev skabt helt tilbage i 1980'erne.

Niels Ejersbo
Carsten Greve
Moderniseringen af den offentlige sektor
Børsens Forlag

EUSE Danmark
European Union for Supported Employment, EUSE har fået en dansk afdeling. Den danske afdeling af EUSE blev oprettet den 29. september 2005. EUSE afholder den 16. og 17. november 2006 sin første nationale konference om arbejdsmarkedsintegration på Nyborg Strand. Medlemskab af EUSE Danmark koster kr. 1.500 årligt for organisationer og institutioner og kr. 250 årligt for enkeltmedlemmer. Medlemskab kan tegnes via EUSE's hjemmeside www.eusedenmark.dk eller ved henvendelse til:
EUSE Danmark
Ellehøj
Ellehammervej 8
7100 Vejle

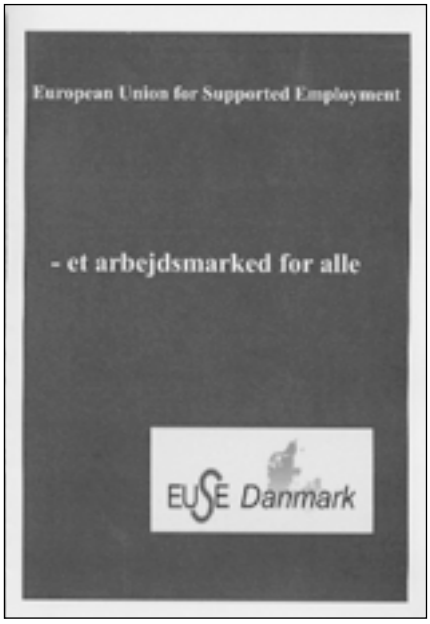

Handleplaner og ledsageordning

Martin Sandø og Thomas Gruber fra UFC Handicap står bag rapporten "Handleplaner og ledsageordning". Det er hårrejsende læsning. Handleplanen er et frivilligt tilbud, men alligevel påtvinges nogle beboere en § 111 plan. En leder udtaler: "En beboer ønsker ikke at får udarbejdet en handleplan, men der har vi fået pålæg fra vores amt, at der skal udarbejdes handleplan, for alle planer bliver lagt ind på et fælles journalsystem elektronisk(…) Jeg er uenig i amtets holdning, men har ikke kunnet komme nogen vegne med mine protester." Kun cirka halvdelen af beboerne er klar over at de selv bestemmer om de vil have en plan eller ej, og nogen synes handleplanen snarere er "systemets plan" end deres egen.
Martin Sandø & Thomas Gruber
Handleplaner og ledsageordning
En undersøgelse blandt beboere i botilbud for yngre fysisk handicappede
UFC Handicap
Rapporten kan downloades på:
www.ufch.dk

Taler vi om det samme?
"Taler vi om det samme?" handler om de problemer, som etniske minoriteter med sjældne handicap møder i social- og sundhedsvæsnet. Rapporten er udarbejdet af Charlotte Poulsen, der er projektleder for projektet "Etniske minoriteter med sjældne handicap" Der er fortaget 14 kvalitative interview med etniske minoritetsfamilier med sjældne handicap. En af bogens konklusioner er, at der er meget lidt viden om familiernes etniske baggrund, historie og ressourcer i social- og sundhedsvæsnet. Bogen henvender sig primært til professionelle, beslutningstagere og organisationer, der i deres arbejde møder etniske minoriteter med sjældne handicap.
Charlotte Poulsen
Taler vi om det samme?
Bogen kan bestilles hos:
Center for Små Handicapgrupper
www.csh.dk

John Dewey
John Dewey er ophavsmand til begrebet "learning by doing", læring gennem handling. Nu er der kommet en bog om John Dewey og hans omfangsrige forfatterskab. Bogen er skrevet af Svend Brinkmann, der er BA i filosofi, cand.psych og ph.d.-stipeniat ved Psykologisk Institut på Århus Universitet. Ud over en introduktion til Deweys forfatterskab og hvordan han er aktuel i dag rummer bogen også et afsnit om hans liv. Han blev født i 1859 i USA." Dewey var "erstatningsbarn", eftersom hans bror, der også havde heddet John, døde næsten præcist ni måneder, før "vores" John Dewey blev født. Den første John Dewey faldt i en spand med kogende vand, da han var to og et halvt, og døde af sine forbrændinger." John Dewey nummer to levede til gengæld længe. Han døde i New York 92 år gammel i 1952.

Svend Brinkmann
John Dewey
En introduktion
Hans Reitzels Forlag

Storytelling i arbejdslivet
Fortællinger kan være den snak der foregår omkring kaffemaskinen på en arbejdsplads. Arbejdslivet er fuldt af gode historier, og mange af historierne kan med fordel fortælles i en større sammenhæng. Fortællinger kan bruges til at præsentere en virksomhed. En organisation kan have et solidt værdigrundlag, men det er de konkrete fortællinger om organisationen, der giver værdigrundlaget kød og blod. I bogen "Storytelling i arbejdslivet - De psykologiske mekanismer" giver forfatterne Gitten Hammerberg og Torben Schmidt en analyse af storytelling, og hvordan man konkret kan arbejde med storytelling i en organisation.
Gitten Hammerberg
Torben Schmidt
Storytelling i arbejdslivet
De psykologiske mekanismer
Forlag: Akademia.dk

Danske Kommuner
Med kommunalreformen den 1. januar 2007 bliver kommunerne meget vigtige og toneangivende aktører på handicapområdet. Og de gør sig mange tanker om fremtiden. Nyhedsmagasinet Danske Kommuner der udgives af Kommunernes Landsforening udkommer med 37 blade om året. Et årsabonnement koster i 2006 kr. 774,- ekskl. moms. I magasinet Danske Kommuner kan man følge med i kommunernes overvejelser og tanker i forhold til de nye opgaver.
Abonnement kan bestilles på hjemmesiden:
www.dk.kl.dk
Eller ved henvendelse til:
Nyhedsmagasinet
Danske Kommuner
Weidekampsgade 10, 4. sal
2300 København S
Tlf. 33 70 33 70

I periferiens centrum
Bogen "I periferien centrum. Voksne med Aspergers syndrom" er en samling af eksempler og case-historier om diagnosen. Man siger at "sindssyge er arveligt, man får det af sine børn". Dette ordsprog har fået ny betydning. Det er nemlig ikke ualmindeligt, at forældre har diagnosticeret sig selv med diagnosen Aspergers syndrom kort efter, at deres børn har fået diagnosen. Med andre ord: Alt peger på, at arvelighed spiller en stor rolle, når årsagen til diagnosen Aspergers syndrom skal findes.
Eskild Rasmussen
I periferiens centrum
Voksne med Aspergers syndrom
Dansk Psykologisk Forlag

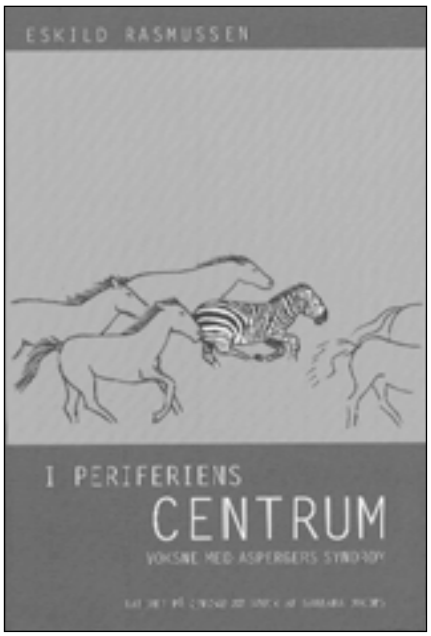

Sundhedsfag for pædagoger
Bogen "Sundhedsfag for pædagoger" er blevet til i et forsøg på at samle al den grundlæggende viden, som kommende pædagoger ifølge Undervisningsministeriets Bekendtgørelse skal tilegne sig i faget sundhedsfag i løbet af uddannelsen. Bogen kommer vidt omkring. Sandet i institutionens sandkasse bør udskiftes mindst én gang om året. Giftige planter. Nedsat funktionsevne og handicap. Brugerinddragelse. Lederens ansvar i forbindelse med fastlæggelse af sikkerhedsregler på badeudflugt. Hvordan skal man som pædagog agere, når der er en der skolder sig eller bliver stukket af en hveps? Bogen er ikke kun relevant for pædagogstuderende, men i høj grad også god at have på enhver institution som opslagsbog for uddannende pædagoger og andre ansatte.
Brit Niklasson (red.)
Sundhedsfag for pædagoger
Forlag: Frydenlund, København

En inspektør banker på
Fra sidst i 1960'erne og gennem 1970'erne skete der næsten en revolution i dansk forsorg. Omvæltningen var et skift fra et meget autoritært system til mere demokratiske forhold. I den gamle åndssvageforsorg og den tidligere børneforsorg var udviklingen mod nye tider næsten identisk. Oskar Plougmands bog "En inspektør banker på " sætter fokus på børneforsorgens historie i denne periode. Oskar Plougmand var dengang ansat som inspektør i Socialstyrelsen og skulle føre tilsyn med mere end 100 skolehjem og børnehjem. På institutionerne havde tiden stået i dvale. Det var som om ungdomsoprøret i første omgang slet ikke havde påvirket institutionerne. Ikke noget med Beatleshår. Børnene blev maskinklippet og fik af og til en på sinkadusen. Oskar Plougmand var en af dem der var med til at ændre det stive og autoritære system på institutionerne. I bogen giver forfatteren en række levende skildringer af livet på institutionerne. Bogen rummer også nogle fremragende skildringer af institutionslivet i denne periode fra børn og ansatte.
Oskar Plougmand
En inspektør banker på
Forlaget Dimon

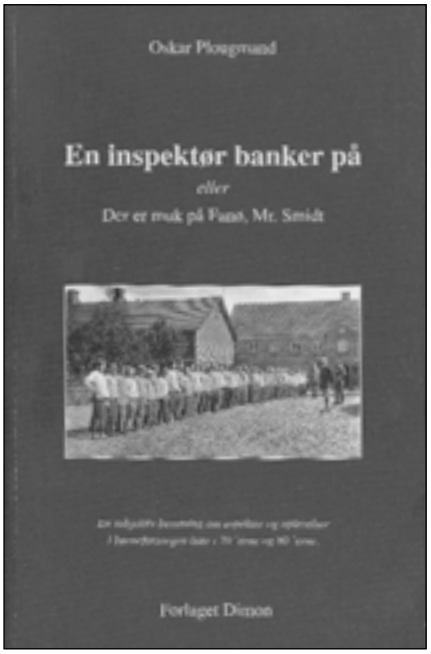

Forlaget Udvikling

Digitale billeder - en nødvendig kommunikationsform
Af Lisbeth Bruus-Jensen og Poul Hansen.

Bogen henvender sig til forældre til handicappede, pædagoger og studerende. Den er skrevet på baggrund af mange års erfaring med brugen af digitalt kamera sammen med handicappede med kommunikationsvanskeligheder på værkstedet Åmosen i Vestsjællands Amt. Bogen kan benyttes som et arbejdsredskab, der både forklarer anvendelsen af digitalkameraet og de psykologiske og pædagogiske overvejelser, der ligger bag.
Pris 150 kr. inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Udviklingshæmning og socialt netværk
Af Hans Christian Hansen.

I bogen giver forfatteren en indføring i, hvordan opfattelsen af udviklingshæmmedes sociale netværk har udviklet sig historisk. I den forbindelse illustreres blandt andet det frivillige arbejde med netværk som besøgs- og pakketanterne har udført. På baggrund af danske og internationale undersøgelser dokumenteres værdien og vigtigheden af, at udviklingshæmmede har socialt netværk, og der gives anvisninger på metoder og hjælpemidler, som pædagogisk personale og støttepersoner kan anvende, når de skal hjælpe og vejlede udviklingshæmmmede med at udvikle og bevare socialt netværk.
Pris kr. 150 inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Mediepædagogik
Redaktion Lisbeth Bruus-Jensen.

Demokrati og ytringsfrihed - hæfte om arbejdet med mediepædagogik med udviklingshæmmede. Udgivet i samarbejde med Landsforeningen LEV.
Pris kr. 30 inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Bøgerne kan bestilles på
Forlaget Udvikling, Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens.
Telefon 64 71 59 93, fax 64 71 59 92, e-mail: udvikling@nypost.dk

Forlaget Udvikling

Fra rejseleder til stifinder
Af Peter Westergaard Sørensen.

At være rejseleder indebærer, at jeg udstikker målet for, hvor den anden skal hen. Jeg kender den rigtige vej samt alle seværdighederne undervejs.
At være stifinder indebærer derimod, at jeg får målet udstukket af den anden. Jeg peger på mulige veje at gå, og jeg accepterer, at målet forandrer sig undervejs. Seværdighederne finder vi sammen.
Stifinderen er den nye pædagogrolle. Stifinderen hænger sammen med de samfundsmæssige forandringer, der sker omkring os, og ikke mindst med den ånd, der hersker i Lov om social service fra 1998.
En inspirerende bog af Peter Westergaard Sørensen om pædagogens ændrede rolle fra rejseleder til stifinder.
112 sider. Pris kr. 200,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Livsværdier og ny faglighed
Ida Schwartz (red.).

Bogen tager udgangspunkt i et udviklingsprojekt, hvor pædagoger diskuterer og giver eksempler på, hvordan de kan yde en socialpædagogisk støtte, der samtidig respekterer brugernes integritet og myndighed over eget liv. *Ny faglighed* handler om at forlade professionelles mangeårige tradition for at vide bedst på brugernes vegne. I stedet søger pædagogerne i bogen efter måder, hvorpå brugernes *livsværdier* og interesser kan blive tydeliggjort og komme i fokus i tilrettelæggelsen af den socialpædagogiske støtte.
Bogen er udgivet på Semi-forlaget, men sælges også gennem Forlaget Udvikling.
214 sider. Pris kr. 182,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

De glemte. Nye perspektiver på udviklingshæmning og socialt netværk
Af Hans Christian Hansen.

I bogen, der er en opfølgning af forfatterens bog „Udviklingshæmning og socialt netværk“ bliver der kastet lys på fortidens og nutidens behandling af en overset og glemt gruppe af udviklingshæmmede. Det dokumenteres, at manglende socialt netværk ikke kun er et historisk fænomen. I dag lever hundredvis af udviklingshæmmede på amtslige botilbud uden nogen form for kontakt udefra.
Der bliver givet en række konkrete bud på, hvad vi kan og bør gøre for at afhjælpe situationen.
172 sider. Pris kr. 200,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Bøgerne kan bestilles på
Forlaget Udvikling, Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens.
Telefon 64 71 59 93, fax 64 71 59 92, e-mail: udvikling@nypost.dk

Forlaget Udvikling

Udviklingshæmmede i arbejde – mere end en dagdrøm
Af Lisbeth Bruus-Jensen og Henning Jahn.

Bogen der blandt andet sætter fokus på udviklingshæmmedes integration på arbejdsmarkedet. Forfatterne peger i bogen på nye veje, der kan udvide udviklingshæmmedes jobmuligheder på arbejdsmarkedet. Lisbeth Bruus-Jensen og Henning Jahn fremlægger en vidtfavnende og aktuel gennemgang af udviklingshæmmedes deltagelse i arbejdslivet.
Pris kr. 200,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

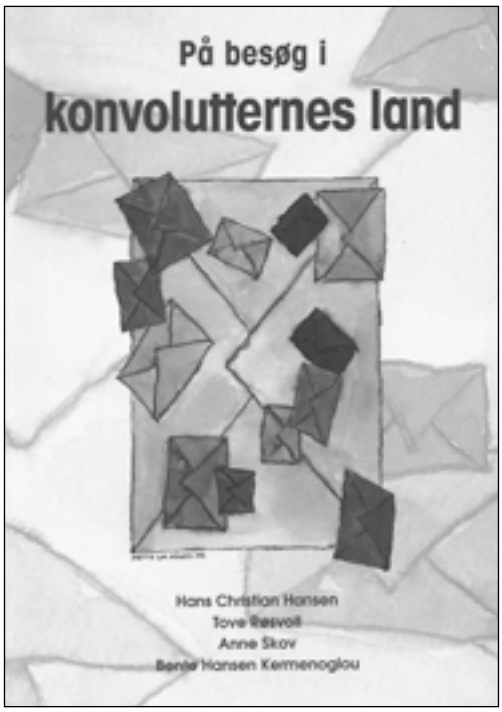

På besøg i konvolutternes land
Af Hans Christian Hansen, Tove Røsvoll, Anne Skov og Bente Hansen Kermenoglou.
Bogen viser gennem meget levende og enkle, men gribende uddrag af interviews med udviklingshæmmede hvordan hverdagslivet opleves fra deres perspektiv. Bogens forfattere fandt ud af, at de var kommet på besøg i konvolutternes land. Ofte har beboerne ikke deres egne penge i en pung på sig. Det er personalet, der bærer deres penge i konvolutter, og det er personalet, der afleverer beboernes penge i forretningen, når de er ude og handle. Hvordan kan beboerne så vide, at det er deres penge? Bogen er oprindeligt udgivet på Forlaget Dafolo, men da Dafolo har nedlagt en del af deres forlagsaktiviteter sælges bogen nu gennem Forlaget Udvikling
Pris kr. 200,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Bøgerne kan bestilles på
Forlaget Udvikling, Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens.
Telefon 64 71 59 93, fax 64 71 59 92, e-mail: udvikling@nypost.dk

Forlaget Udvikling

Jeg er OK som jeg er
Af Peter Westergaard Sørensen

Udviklingshæmmede har været udsat for rigelige mængder af opdragelsesforsøg i deres opvækst og i mange tilfælde langt ind i deres voksenliv. Sådan introducerer Per Westergaard Sørensen temaet i hans bog "Jeg er OK som jeg er". Med udgangspunkt i praksis giver forfatteren herefter en bred gennemgang af emnet. Teorier og den praktiske virkelighed forbindes på en fremragende måde, og ikke mindst med stor respekt og solidaritet i forhold til mennesker med handicap.

Til daglig er Peter Westergaard Sørensen stedfortræder på et beskyttet værksted i Sønderjyllands Amt. Han har tidligere udgivet bogen "Fra rejseleder til stifinder". Bogen henvender sig til alle faggrupper, der arbejder i handicapområdet, men også til pårørende, politikere, embedsmænd og andre der vil styrke deres viden og indsigt på dette område.

Pris kr. 200 inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Bøgerne kan bestilles på
Forlaget Udvikling, Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens.
Telefon 64 71 59 93, fax 64 71 59 92, e-mail: udvikling@nypost.dk

Forlaget Udvikling

Dansemusen
Af Lars Holmgaard Jørgensen

Stedet er Åndssvageforsorgens Center V i Hammer Bakker ved Vodskov i Vendsysseel. Bogen beskriver 1960' erne, hvor så mange forhold ændredes for den store gruppe af medborgere, som dengang bar betegnelsen "åndssvage", og som for størstedelens vedkommende var samlet på gigantinstitutioner, anstalter som den i Hammer Bakker. Vi følger en stor dreng, hvis far arbejder ved forsorgen, og vi følger en voksen åndssvag mand - i den turbulente tid, som 1960'erne var for både de åndssvage og for de mennesker, der arbejdede med dem - og for den lille by, hvis eksistens i høj grad var afhængig af anstalten i Bakkerne. Mange af de personer, der optræder i bogen, lever eller har levet i det virkelige liv - på den tid, der skildres i bogen. Bogen er skrevet som fiktion, og ikke alle begivenheder, som personerne i fortællingen drages ind i, er hændt. Bogens forfatter, Lars Holmgaard Jørgensen, er født i 1952 i Vodskov af forældre, der arbejdede på Statens Åndssvageforsorgs Center V i Vodskov.
Pris kr. 150,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

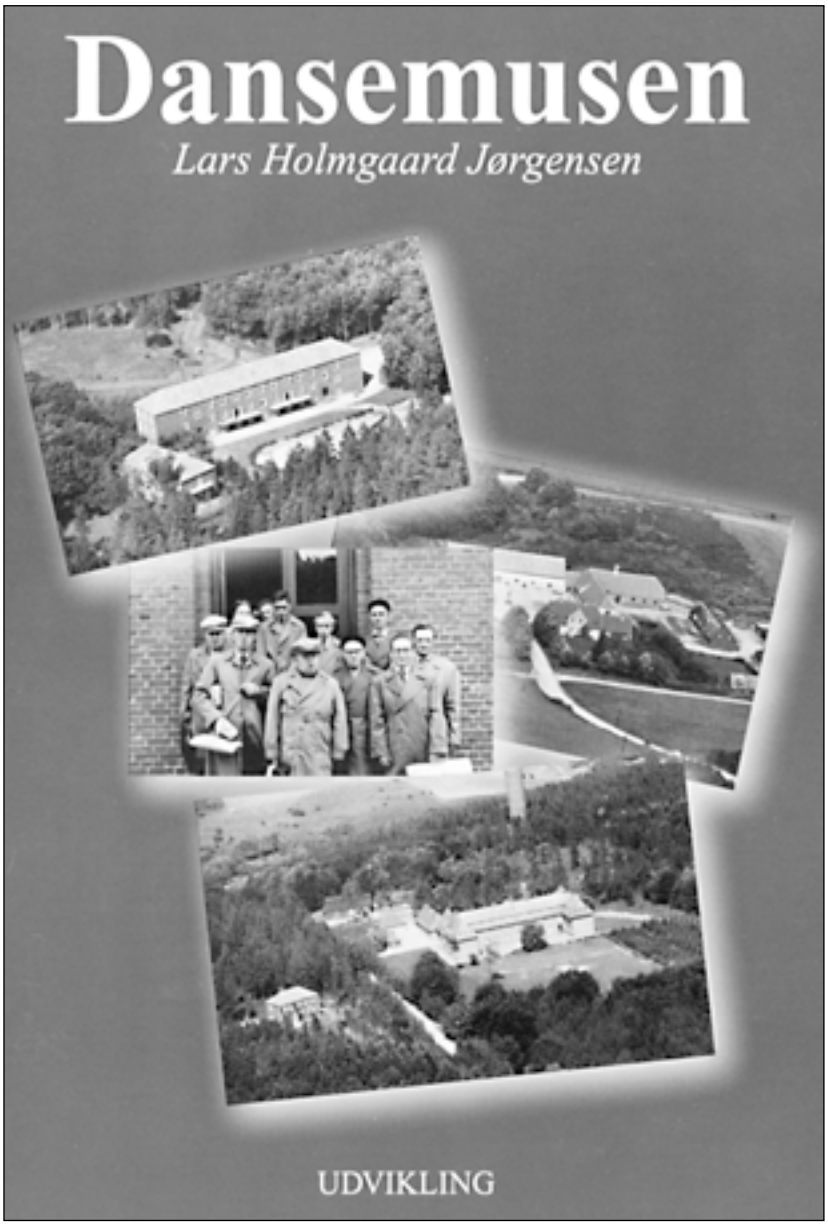

Bøgerne kan bestilles på
Forlaget Udvikling, Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens.
Telefon 64 71 59 93, fax 64 71 59 92, e-mail: udvikling@nypost.dk

Forlaget Udvikling

Udviklingshæmning og brugerinddragelse - "det er mig, der bestemmer her…!!?"
Af Mona Burgdorf Herskind

I bogen kaster forfatteren Mona Burgdorf Herskind lys på betingelserne for brugerinddragelse og brugerindflydelse for mennesker der er udviklingshæmmede. Det er en gedigen, grundig og meget inspirerende bog, der også peger på udfordringerne i arbejdet for at realisere brugerinddragelse. I bogen giver Mona Burgdorf Herskind de udviklingshæmmede ordet. Ved hjælp af kvalitative interviews med udviklingshæmmede fremkommer herlige kritiske udsagn som "Der er hele tiden nogen der blander sig i vores forhold – vi må snart ingenting – de tror de skal dirigere det hele – de jager så'n med os – vi skal skrue ned for fjernsynet." Men brugerinddragelse afdækkes også gennem det professionelle personales øjne. På den måde giver bogen et nuanceret billede af hvordan det står til med brugerinddragelse hos mennesker der er udviklingshæmmede.

Mona Burgdorf Herskind er cand. scient. soc. fra Aalborg Universitet og områdeleder for ti forskellige dag- og døgntilbud for voksne udviklingshæmmede i Ringkøbing Amt.

Pris kr. 280,- inkl. moms + forsendelsesomkostninger.

Bøgerne kan bestilles på
Forlaget Udvikling, Ladegårdsgade 44-46, 5610 Assens.
Telefon 64 71 59 93, fax 64 71 59 92, e-mail: udvikling@nypost.dk

SJÆLLANDS-FESTIVALEN 2006
Danser med Drenge
Sweethearts
Papkasseshow
Birthe Kjær
Sascha Dupont
Sanne Salomonsen
Lis Sørensen
Dissing, Dissing, Las & Dissing
Kandis
Mugtens Korridorer
Rasmus Nøhr
Søren Poppe
Onsdag, den 31. maj
kl. 13.00 - 02.00
Torsdag, den 1. juni
kl. 12.00 - 21.00
Store scene:
Sweethearts
Rasmus Nøhr
Birthe Kjær
Lis Sørensen
Danser med Drenge
Kandis
Mugtens Korridorer
Sanne Salomonsen
Konferencier:
Søren Poppe
Onsdag 31/5
Teltscene:
Ulvene
Dissing, Dissing, Las & Dissing
Søren Poppe
Festfyrværkeri/Natbar
Vasac Band
Ol, Poker & Popcorn
Papkasseshow
Sascha Dupont
Konferencier:
Papkasseshow
Torsdag 1/6
Pris ved forudbestilling kr. 195,00 pr. dag og ved indgangen kr. 225,00 pr. dag.
Du kan bestille billetter på tlf. 58 56 81 09 eller online på...
www.sjaellandsfestivalen.dk

Sansefest

Foreningen Sansefestivalen arranger hvert år en Sanse-dag i Slagelse for udviklingshæmmede. Festivalen er tilrettelagt så alle kan være med – også de sværest fysisk og psykisk handicappede. Der er forskellige aktiviteter – fx gocart, hestevogn, dansesnor, sansetunnel, brandbiler, maling og meget andet - nogle er gengangere fra de tidligere år og nogle er helt nye - I år får vi bla. besøg af Garderhusarerne!

Sansefestivalen er en hyggelig dag hvor alle har chancen for at få oplevelser. Kom og vær med

Onsdag den 3. maj kl. 9-15.30

Når først indgangen er betalt er alle aktiviteterne gratis.

Priser ved bestilling før den 7. april:

Voksne 100,00 kr.

Under 18 og over 65 år 75,00 kr.

Priserne stiger med 50,00 kr. efter den 7. april 2006.
Mad og drikkevare kan købes og må ikke med bringes.

Kontakt www.sansefestival.dk
eller Pia Frederiksen 58 55 19 70
på hverdage mellem 9-13
eller kernebo@vestamt.dk

tival 2006

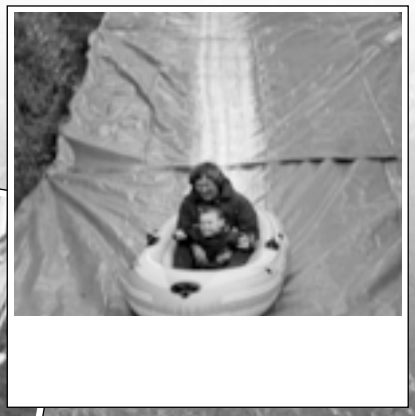

Afsender:
Udvikling
Sekretariatet
Ladegårdsgade 44-46
5610 Assens

B

POST
PP DANMARK

Skriv en artikel til UDVIKLING

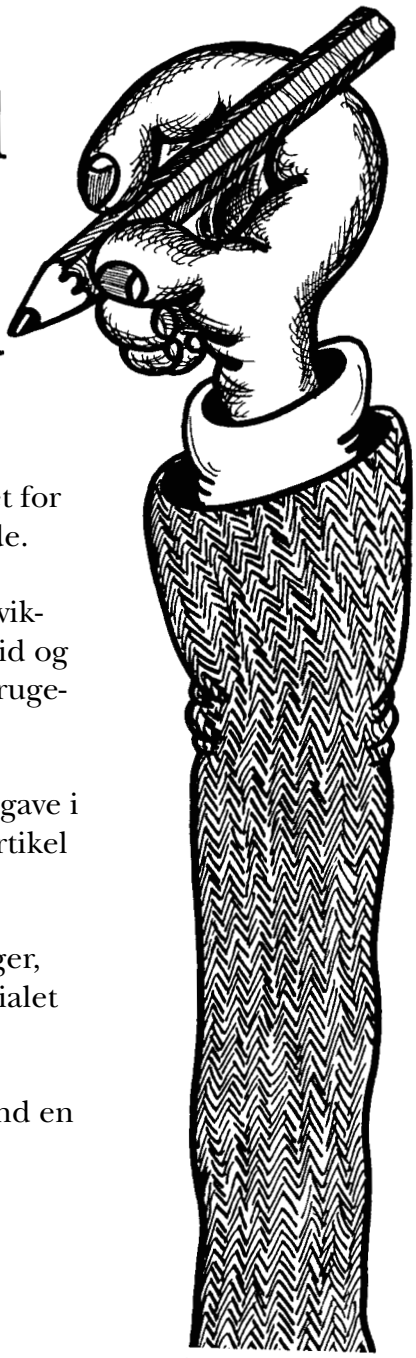

Illustration: Jørgen Møballe

Udvikling modtager gerne artikler om arbejdet for og med mennesker, der er udviklingshæmmede.

Udvikling er interesseret i artikler om boligudvikling, dagtilbud, undervisning, uddannelse, fritid og som noget helt naturligt noget om, hvordan brugerene ser på tingene.

Har du lavet et spændende projekt eller en opgave i forbindelse med din uddannelse, så send en artikel om det til Udvikling.

Udviklingshæmmede der har lavet digtsamlinger, postkort eller lignende kan få formidlet materialet gennem Udvikling.

Grib pennen og brug fotografiapparatet og send en artikel til Tidsskriftet Udvikling.

Redaktionen